

**МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ИЛМИИ “МАРКАЗИ ОМУЗИШИ
ПИРЯХҲОИ АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ ТОЧИКИСТОН”**

ИҚТИБОСҲО

**АЗ СУХАНРОНИҲОИ АСОСГУЗОРИ СУЛҲУ ВАҲДАТИ
МИЛЛӢ-ПЕШВОИ МИЛЛАТ, ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ
ТОЧИКИСТОН МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ОИД БА
МАСЪАЛАИ ПИРЯХҲО
ДАР РАВАНДИ ТАҒЙИРӢБИИ ИҚЛИМ**

**МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ИЛМИИ “МАРКАЗИ ОМУЗИШИ
ПИРЯХҲОИ АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ ТОЧИКИСТОН”**

*Ба ифтихори эълон гардидани соли 2025
“Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо”*

Мураттибон: профессор А. Қаюмов, М.Сафаров, Н. Бахтибекова

ИҚТИБОСҲО

**АЗ СУХАНРОНИҲОИ АСОСГУЗОРИ СУЛҲУ ВАҲДАТИ
МИЛЛӢ-ПЕШВОИ МИЛЛАТ, ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ
ТОЧИКИСТОН МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ОИД БА
МАСЪАЛАИ ПИРЯХҲО ДАР РАВАНДИ ТАҒЙИРӢБИИ
ИҚЛИМ**

Душанбе

2022

ББК: 26.222

УДК 551.324 (051.4) (575.3)

*Зери назари
президенти Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон,
академик Фарҳод Раҳимӣ*

Мурааттибон: профессор А. Қаюмов, М.Сафаров, Н. Бахтибекова

Иқтибосҳо аз суҳанрониҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон оид ба масъалаи пирияхҳо дар раванди тағйирёбии иқлим. - Душанбе, “Фаридунзода”, 2022. -103 саҳ.

Дар маҷмӯа суҳанрониҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар сатҳи дохилию хориҷӣ оид ба масъалаи коҳишёбии пирияхҳо дар раванди тағйирёбии иқлим ва гармшавии ҳарорати сайёра аз санаи 10-уми март соли 2022 то санаи 3-юми сентябри соли 2009 фароҳам оварда шудаанд.

Иқтибосҳо бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дар алоҳидагӣ таҳия шуда, ташаббусҳои беназири Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон оид ба масъалаҳои тағйирёбии иқлим ва пайомадҳои он инъикос гардидаанд.

ISBN

МУНДАРИЧА

Суханронӣ дар маросими ифтитоҳи Саммити чоруми оби кишварҳои минтақаи Осиё ва Уқёнуси Ором (23.04.2022, шаҳри Душанбе).....	5
Суханронӣ дар нишастии матбуотӣ пас аз музокирот бо Президенти Ҷумҳурии Арабии Миср Абдулфаттоҳ Ас-Сисӣ (10.03.2022, Миср).....	7
Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллатмуҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ»(21.12.2021, шаҳри Душанбе).....	7
Суханронӣ дар Нишастии 15-уми сарони кишварҳои Созмони ҳамкории иқтисодӣ (СҲИ). (28.11.2021, Туркманистон).....	8
Суханронии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи Панели сатҳи баланд оид ба масъалаҳои об ва иқлим (02.11.2021, шаҳри Душанбе).....	9
Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муҳофизатҳои мавзӯии сатҳи баланд таҳти унвони “Амалисозии иқдомҳо дар соҳаи иқлим” (27.10.2021, шаҳри Душанбе).....	11
Суханронӣ дар муҳофизати умумии Иҷлосияи 76-уми Маҷмаи Умумии Созмони Миллали Муттаҳид. (24.09.2021, шаҳри Душанбе).....	12
Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мулоқоти якуми Панели сатҳи баланд оид ба масъалаҳои об ва иқлим дар сифаи видеоконференсия (03.03.2021, шаҳри Душанбе).....	13
Суханронӣ дар 40 – умин ҷаласаи Конфронси Генералии ЮНЕСКО дар масъалаҳои вобаста ба тағйирёбии иқлим. (12.11.2019, Фаронса).....	18
Суханронии Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи сарони давлатҳо ва ҳукуматҳои кишварҳои аъзои Машварати ҳамкорӣ ва тадбирҳои боварӣ дар Осиё (МҲТБО). (15.06.2019, шаҳри Душанбе).....	19
Суханронӣ дар маросими ифтитоҳи Конфронси байналмилалӣ сатҳи баланд оид ба Даҳсолаи байналмилалӣ	

амалиёт «Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028». (20.06.2018, шаҳри Душанбе).....	19
Суханронӣ дар чорабиниҳои сатҳи баланд ба муносибати оғози Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028” (22.03.2018, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико)....	20
Суханронӣ дар чорабиниҳои сатҳи баланд зери унвони “Дар роҳи татбиқи Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028” (19.09.2017, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико).....	21
Суханронӣ дар Саммити оби Будапешт (28.11.2016, Маҷористон).....	23
Суханронӣ дар муколамаи интерактивӣ Саммити 2015 оид ба мавзӯи «Ба хотири ҳифзи сайёраи мо ва дар ҷодаи мубориза ба тағйирёбии иқлим» (28.09.2015, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико)..	24
Суханронӣ дар маросими ифтитоҳи Конфронси байналмилалӣ сатҳи баланд оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи об (20.08.2013, шаҳри Душанбе).....	25
Суханронӣ дар ҷаласаи умумӣ Конфронси СММ оид ба рушди устувор (21.06.2012, Бразилия).....	27
Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар иҷлосияи 65-уми Маҷмаи Кулли Созмони Милалӣ Муттаҳид (Ню-Йорк, 23 сентябри соли 2010).....	28
Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар машварати махсус бахшида ба мавзӯи «Ҳалли проблемаҳои ҷаҳонӣ обу санитария - вазифаи асосӣ амалӣ сохтани Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола» (Ню-Йорк, 22 сентябри соли 2010).....	29
Суханронӣ дар Конфронси 15-уми ҷонибҳои Конвенсияи колабии Созмони Милалӣ Муттаҳид оид ба тағйирёбии иқлим (16.12.2009, Дания).....	29
Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар Конфронси сеюми умумиҷаҳонӣ бахшида ба проблемаи иқлим (Женева, 3 сентябри соли 2009).....	30

Суханронӣ дар маросими ифтитоҳи Саммити чоруми оби кишварҳои минтақаи Осиё ва Уқёнуси Ором

23.04.2022, шаҳри Душанбе

Тоҷикистон низ тайи зиёда аз ду даҳсолаи охир ҷиҳати пешбурди рӯзномаи ҷаҳонии об талошҳои зиёд ба харҷ дода, дар ин раванд саҳми муносиб дорад.

Бо ибтикори Тоҷикистон Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид ҳашт қатънома ро қабул карда, кишвари мо чандин маротиба мизбони ҳамоишҳои сатҳи баланди ҷаҳонӣ оид ба баррасии масъалаҳои муҳимми об гардид.

Дар ин зимн, бо ташаббуси кишвари мо Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид аз ҷумла соли 2016 Қатънома ро дар хусуси Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор” барои солҳои 2018-2028 қабул кард.

Меҳвари талошҳои онро такон ва суръати тоза бахшидан ба амалҳо дар соҳаи об бо мақсади ноил гаштан ба Ҳадафҳои Рушди Устувор ташкил медиҳанд.

Ҳадафи рушди устувор худ таъмини зиндагии шоиста барои насли оянда мебошад.

Аммо, таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки бо он суръату талошҳои, ки мо имрӯз дорем, расидан ба Ҳадафҳои Рушди Устувор, бахусус дар қисмати об, хеле мушкил мебошад.

Мутаассифона, таҳдидҳову хатарҳои муосир, аз ҷумла мушкилоти тағйирёбии иқлим, ин равандро ба таври ҷиддӣ ҳалалдор кардаанд.

Чунин ҳолат таваҷҷуҳи махсусро талаб менамояд, зеро таъсири он ба захираҳои об, бахусус пиряхҳо, бисёр возеҳ ва нигаронкунанда мебошад.

Тоҷикистон низ зери таъсири оқибатҳои тағйирёбии иқлим дар ҷанд даҳсолаи охир зиёда аз як ҳазор пиряхи худро аз даст дода, ҳамасола аз селу обхезиҳои зиёд ва хушксоливу камобӣ, ки марбути ин раванданд, хисороти зиёди моливу ҷонӣ мебинад.

Мусаллам аст, ки захираҳои об дар мутобиқшавӣ ва устуворият ба оқибатҳои тағйирёбии иқлим нақши калидӣ доранд.

Дар ин замина, Тоҷикистон ҳамчун аъзои фаъоли Пешвоёни Эътилофи обу иқлим ҷиҳати пешбурди ҳамгиرويшудаи масъалаҳои обу иқлим дар рӯзномаи ҷаҳонӣ саъй менамояд.

Дар доираи ин раванд аз ҷумла мо пешниҳод намудем, ки соли 2025 Соли ҳифзи пиряхҳо эълон гардида, талошҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ дар ин масъала суръат бахшида шаванд.

Нуктаи муҳимми дигар гирифтани уҳдадорӣ ва анҷоми амалҳои мушаххаси ҳадафмандона дар ин ҷода мебошад.

**Суханронӣ дар нишасти матбуотӣ пас аз музокирот бо
Президенти Ҷумҳурии Арабии Миср Абдулфаттоҳ Ас-
Сисӣ**

10.03.2022, Миср

Дар ин зимн мо мушкилоти обшавии босуръати
пиряхҳои Тоҷикистонро, ки 60 фоизи захираҳои оби
минтақаи Осиёи Марказиро ташкил медиҳанд, таъкид карда,
аз ҷониби Мисрӣ барои дастгирии ташаббусҳои ҷаҳонии мо
дар соҳаи обу иқлим изҳори сипос намудем.

Ҳамзамон бо ин, ибтикороти ҷониби Мисрро оид ба
пешгирии гармшавии иқлим иқдоми муҳим арзёбӣ карда,
ҷонибдорӣ худро аз рӯзномаи Саммити тағйирёбии иқлим,
ки соли равон дар Миср баргузор мегардад, изҳор намудем.

Мо самараи бозиди расмӣ худро аз сарзамини
бостонии Миср умедбахш медонем ва итминон дорем, ки
татбиқи аҳду паймони ҳосилшуда оғози нақӯи марҳалаи нави
муносибатҳои дӯстӣ ва ҳамкориҳои судманди ду кишвар
хоҳад гардид.

**Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои
миллат Муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои
асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ»**

21.12.2021, шаҳри Душанбе

Ҳоло иқдоми чоруми Тоҷикистон–Даҳсолаи
байналмилалӣ амал «Об барои рушди устувор» барои

солҳои 2018-2028 дар сатҳи милливу минтақавӣ ва ҷаҳонӣ амалӣ шуда истодааст.

Ҳамзамон бо ин, масъалаи тағйирёбии глобалии иқлим ва зарурати талошҳои муштарак барои рафъи оқибатҳои он ҳамчун мушкилоти ҷиддии замони муосир мавриди таваҷҷуҳи хоси кишвари мо қарор гирифтааст.

Тайи чанд даҳсолаи охир тақрибан сеяки ҳаҷми умумии пиряхҳои кишвари мо, ки зиёда аз 60 фоизи захираҳои оби минтақаи Осиёи Марказӣ аз онҳо ташаккул меёбад, аз байн рафтааст.

Дар ин замина, кишвари мо ба мақсади эълон намудани соли 2025 ҳамчун Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо, мушаххас намудани Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пиряхҳо ва таъсиси Бунёди байналмилалии ҳифзи пиряхҳо якҷо бо шарикони байналмилалии худ саъй карда истодааст.

Суханронӣ дар Нишасти 15-уми сарони кишварҳои Созмони ҳамкориҳои иқтисодӣ (СҲИ)

28.11.2021, Туркменистон

Кишварҳои мо дар баробари таҳдидҳои тағйирёбии иқлим осебпазир боқӣ мемонанд.

Хушксолиҳои пайдарпайи солҳои охир боиси оқибатҳои таъсирбахш дар соҳаи кишоварзӣ гардидаанд.

Бинобар обшавии босуръат, ҳаҷми умумии пиряхҳои Тоҷикистон қариб ба сеяк андоза кам шудааст.

Зухуроти селу обхезӣ, ярҷ ва дигар падидаҳои табиӣ, ки ҳамасола ба иқтисодиёт зарари ҷиддӣ мерасонанд, афзоиш ёфтаанд.

Бо дарназардошти ин омилҳо, муҳим медонем, ки дар доираи Созмон ба масъалаҳои тағйирёбии иқлим ва дар ин зимн коҳиши таҳдидҳои офатҳои табиӣ таваҷҷуҳи ҷиддӣ зоҳир карда шавад.

Умед дорам, ки пешниҳодҳои Тоҷикистон оид ба эълон намудани соли 2025 ҳамчун “Соли байналмилалӣ ҳифзи пиряхҳо” ва мушаххас сохтани санаи “Рӯзи умумичаҳони ҳифзи пиряхҳо”, инчунин таъсиси “Бунёди байналмилалӣ ҳифзи пиряхҳо” аз ҷониби шарикони мо дар Созмон ҷонибдорӣ хоҳанд ёфт.

**Суханронии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-
Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи Панели сатҳи
баланд оид ба масъалаҳои об ва иқлим**

02.11.2021, шаҳри Душанбе

Тавре ки маълум аст, об ва иқлим бо ҳам робитаи ногусастанӣ доранд, зеро тағйирёбии иқлим таъсири худро

ба ҳаёти мо ва иқтисодиёт асосан тавассути захираҳои об мерасонад.

Пиряхҳои мо босуръат об шуда истодаанд. То имрӯз зиёда аз як ҳазораш комилан об шудааст.

Тайи чанд даҳсолаи охир ҳаҷми умумии пиряхҳои кишвари мо, ки зиёда аз 60 фоизи захираҳои обии минтақаи Осиёи Марказиро ташкил медиҳанд, ба андозаи тақрибан сеяк баробар кам гардид.

Дар воҳӯрии аввали Панели сатҳи баланд вобаста ба обшавии пиряхҳо дар Тоҷикистон ва дигар минтақаҳои олам мисолҳо оварда будам.

Бо дарназардошти оқибатҳои вазнини идомаи ин раванд, қаблан мо пешниҳод кардем, ки соли 2025 “Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо” эълон гардида, санаи мушаххаси “Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пиряхҳо” муқаррар карда шавад. Ман пештар ҳамчунин ҷиҳати зарурати таъсис додани “Бунёди байналмилалии ҳифзи пиряхҳо” ибрози назар карда будам.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ин ташаббусҳоро дар сатҳҳои гуногун ба таври фаъол пеш мебарад ва мо умед дорем, ки онҳо аз ҷониби Эътилофи обу иқлим низ пуштибонӣ хоҳанд ёфт.

**Суханрони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар
мувоҳисаҳои мавзӯии сатҳи баланд таҳти унвони
“Амалисозии иқдомҳо дар соҳаи иқлим”**

ш. Душанбе

Тоҷикистон, ки 93 фоизи масоҳати онро кӯҳҳо ташкил медиҳанд, бо чунин шароити мураккаби ҷуғрофӣ яке аз осебпазиртарин кишварҳои дунё дар раванди тағйирёбии иқлим ба шумор меравад.

Пиряхҳои мо бошиддат об шуда, захираҳои об рӯз ба рӯз маҳдуд гардида истодаанд, селу обхезӣ, хушксолӣ ва дигар падидаҳои гидрометеорологӣ пай дар пай афзоиш ёфта, ҳамасола ба иқтисодиёти кишвар хисороти зиёд ворид менамоянд ва ба ин васила ба савно талошҳои мо ҷиҳати дастрасӣ ба рушди устувор монеа эҷод мекунанд.

Вобаста ба ин, мехостам бори дигар таъкид намоям, ки таъсири мустақими тағйирёбии иқлим ба захираҳои об ба таври возеҳ ба назар мерасад ва ин масъала бояд дар маркази диққати ҷомеаи ҷаҳонӣ, бахусус роҳбарони давлатҳои аъзои Конвенсияи қолабии тағйирёбии иқлим қарор дошта бошад.

Бо истифода аз фурсат, мехоҳам пешниҳоди Тоҷикистонро оид ба эълон намудани соли 2025 ҳамчун “Соли байналмилалӣ ҳифзи пиряхҳо” ва таъини санаи мушаххаси “Рӯзи ҷаҳонӣ ҳифзи пиряхҳо” бори дигар таъкид намоям.

Тоҷикистон аз ҷомеаи ҷаҳонӣ ҷиҳати таъсис додани “Бунёди байналмилалӣ ҳифзи пирияхҳо”, ки дар доираи он мо тавонем муштаракан талошу захираҳоямонро ҷиҳати иқдоми амалӣ барои ҳифзи пирияхҳо ҳамчун манбаи асосии оби соф сафарбар намоем, борҳо даъват ба амал овардааст.

Нахуст, мехоҳам аз оғози фаъолияти ташаббуси нав, ки ду масъалаи бисёр ҳам мубрами рӯзномаи муосири рушд, яъне обу иқлимро ба ҳам меорад, истиқбол намоям.

Ҳамзамон, барои ташаббуси мазкур ва даъвати ин ҷониб ҷиҳати иштирок дар ин раванди муҳим ба Президенти Созмони ҷаҳонии метеорологӣ ва абзори «Созмони Милали Муттаҳид ва Об» арзи сипос мекунам.

Суханронӣ дар мубоҳисаи умумии Иҷлосияи 76-уми

Маҷмааи Умумии Созмони Милали Муттаҳид

24.09.2021, ш. Душанбе

Мо имрӯзҳо дар арафаи ҷаласаи 26-уми тарафҳои Конвенсияи созмони Милали Муттаҳид оид ба тағйирёбии иқлим қарор дорем.

Бар ин боварем, ки ҷаласаи мазкур барои дастрасӣ ба ҳадафҳои Созишномаи Париж ва суръат бахшидан ба талошҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ дар мубориза бо тағйирёбии иқлим саҳми бориз хоҳад дошт.

Яке аз пайомадҳои ҷиддии ин раванд обшавии пиряхҳо мебошад, ки дар натиҷаи тағйирёбии иқлим ва гармшавии бесобиқаи ҳаво аз пиряхҳои дар кӯҳсори Тоҷикистон мавҷуда то имрӯз беш аз 1 ҳазор он пурра аз байн рафтааст.

Тибқи омили дастрас танҳо пиряхи Федченко дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тайи даҳсолаи охир 11 километри мураббаъ бо талафоти 2 километри мукабаби ях коҳиш ёфтааст.

Ин ҳама дар ҳолест, ки то 60 фоизи захираҳои оби Осиёи Марказӣ аз пиряхҳои Тоҷикистон сарчашма мегиранд.

Дар ин робита ман ҳамчун узви гурӯҳи муассисони Эътилофи ҷаҳонии обу иқлим дар ҷаласаи нахустини сатҳи баланди он пешниҳод намудам, ки соли 2025 ҳамчун Соли байналмилалӣ ҳифзи пиряхҳо эълон карда шавад.

Итминони комил дорем, ки ин ташаббус барои ҷалби бештари таваҷҷуҳи ҷомеаи ҷаҳонӣ ба ҳалли масоили обу иқлим ва обшавии пиряхҳо мусоидат хоҳад кард.

Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мулоқоти якуми Панели сатҳи баланд оид ба масъалаҳои об ва иқлим дар сиёҳи видеоконференсия

ш. Душанбе

Чи тавре ки маълум аст, обу иқлим бо ҳам робитаи

ногусастанӣ доранд. Мусаллам аст, ки тағйирёбии иқлим, пеш аз ҳама, аз ҳисоби таъсиррасонӣ ба захираҳои об ба ҳаёти ҳаррӯзаи мо дигаргунӣ ворид менамояд.

Аз дидгоҳи мо яке аз нишондиҳандаҳои асосии раванди мазкур ин обшавии босуръати пиряхҳо дар натиҷаи гармшавии глобалӣ мебошад. Мутаассифона, имрӯзҳо мо босуръат об шудани яхро дар Арктика, Антарктида ва Гренландия мушоҳида менамоем. Ҳамчунин, тағйироти ҷиддӣ дар пиряхҳои воқеъ дар хушкӣ низ ба амал омада истодаанд. Тибқи ҳисоботи “Баҳодиҳии Ҳимолой дар Ҳиндукуш”, мо аллакай то охири садсолаи ҷорӣ метавонем зиёда аз се ду ҳиссаи пиряхҳои Ҳимолойро аз даст диҳем.

Вазъи ба ин монанд дар пиряхҳои Помир низ ба вучуд омада истодааст.

Обшавии бузургтарин пиряхи воқеъ дар хушкӣ дар Тоҷикистон намунаи возеҳи ин гуфтаҳо мебошад.

Ман пиряхи Федченкоро, ки зиёда аз 75 километр дарозӣ дорад, дар назар дорам.

Пажӯҳишҳо нишон медиҳанд, ки фақат дар тӯли 70-80 соли охир пиряхи Федченко зиёда аз як километр ақиб рафта, майдони он то 44 километри мураббаъ кам шудааст.

Зиёда аз ин, ҳаҷми он 15 километри мукааб ихтисор гардида, суръати миёнаи ақибравии нӯги (забони) пирях дар

як сол 16 метрро ташкил медиҳад.

Пиряхҳо захираи асосии оби соф мебошанд.

Обшавии босуръати онҳо дар баробари зиёдшавии истеъмоли об, ки бо афзоиши аҳоли ва рушди иқтисодӣ вобастагӣ дорад, метавонад ба оқибатҳои бағоят манфӣ оварда расонад.

Таҳлили тамоюли таъсиррасонии тағйирёбии иқлим ва афзоиши аҳоли нишон медиҳад, ки:

Агар дар солҳои шастуми асри гузашта таъминоти об ба сари ҳар як нафар аҳоли дар Осиёи Марказӣ солона ба зиёда аз ҳашт ҳазор метри мукаб баробар шуда бошад, имрӯз ин нишондиҳанда зиёда аз чор баробар кам гардида, дар як сол каме зиёд аз ду ҳазор метри мукабро ташкил медиҳад.

Мутаассифона, обшавии пиряхҳои Арктика ва Антарктида боиси баландшавии сатҳи уқёнуси ҷаҳонӣ гардидааст.

Ин омил, дар навбати худ метавонад ба ҳаёт ва некӯаҳволии садҳо миллион нафар сокинони Замин, хусусан дар кишварҳои хурди ҷазиранишин ва минтақаҳои наздисоҳилии онҳо, таҳдид ба бор орад.

Возеҳ аст, ки ин масъалаи доғи рӯз бояд дар меҳвари таваҷҷуҳи ҳоси ҷомеаи ҷаҳонӣ ва хусусан пешвоёни сиёсӣ қарор дошта бошад.

Дар ин робита пешниҳод менамоям, ки соли 2025-ум Соли байналмилалии ҳифзи пирияхҳо эълон гардида, санаи Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пирияхҳо муайян карда шавад.

Дар ин қарина ҳамчунин мехоҳам бори дигар пешниҳоди Тоҷикистонро оид ба таъсис додани Бунёди махсуси байналмилалии ҳифзи пирияхҳо, ки метавонад захираҳои молиявиро аз сарчашмаҳои гуногун ҷиҳати пиёда намудани иқдоми зарурӣ ва татбиқи ҳадафҳо дар ин ҷода сафарбар намояд, хотиррасон намоям.

Итминон дорам, ки иқдомҳои мазкур ва дигар ташаббусҳои ба онҳо монанд, ба ҷунбиши нави сатҳи глобалӣ ҷиҳати андешидани ҷораҳои зарурии дастҷамъона ва татбиқи амалҳо ба хотири ҳифзи пирияхҳо аз обшавии босуръат ва нобудшавӣ такон хоҳанд дод.

Мо умедворем, ки Даҳсолаи амал барои татбиқи ҳадафҳои ҷаҳонӣ ба дарёфти роҳҳои ҳалли пайдори ҷунин мушкилоти мубрами ҷаҳонӣ, ба монанди тағйирёбии иқлим, факр, нобаробарии гендерӣ ва маблағгузорӣ мусоидат хоҳад кард.

Зимнан, мушкилоти марбут ба тағйирёбии иқлимро, ки дар ин раванд ба кишварҳои гуногун, аз ҷумла Тоҷикистон монетаи ҷиддӣ эҷод менамоянд, бояд ба таври хосса зикр кард.

Тӯли 60 соли охир ҳарорати миёнаи солонаи ҳаво дар

Тоҷикистон то як дараҷа баланд шудааст.

Вобаста ба ин, шумораи рӯзҳои боришоти шадид ва шиддатнокии падидаҳои табиӣ гидрометеорологӣ рӯ ба афзоиш ниҳода, сол ба сол зиёни худро мерасонад.

Тоҷикистон, ки 93 фоизи масоҳати онро кӯҳсор ташкил медиҳад, дар натиҷаи офатҳои табиӣ марбут ба об ҳамасола садҳо миллион доллар зарар мебинад.

Аксари вақт чунин офатҳои табиӣ сабаби марғи одамон мешаванд.

Дар кишвари мо тӯли даҳсолаҳои охир коҳиши чашмаси масоҳати пирияхҳо, ки барои тамоми кишварҳои Осиёи Марказӣ муҳимманд, ба мушоҳида мерасад.

Ва ин ҳама дар ҳолест, ки то 60 фоизи захираҳои оби Осиёи Марказӣ дар ҳудуди Тоҷикистон ташаккул меёбад.

Имсол бинобар боришоти кам дар фасли зимистон коҳиши назарраси захираҳои об дар дарёҳои минтақа ба қайд гирифта шуд, ки дар навбати худ боиси камобӣ дар мавсими обёрӣ ва хушксолии шадид гардид.

Чунин вазъият ба миқдор ва сифати захираҳои оби тоза, ҳамчунин, соҳаҳои марбут ба об, бахусус кишоварзӣ ва энергетика, таъсири манфӣ мерасонад.

Ба ин манзур кишварҳои минтақаи мо аз тағйирёбии даври гидрологӣ нигарон мебошанд.

**Суханронӣ дар 40 – умин чаласаи Конфронси
Генералии ЮНЕСКО дар масъалаҳои вобаста ба
тағйирёбии иқлим**

12.11.2019, Фаронса

Тағйирёбии иқлим ва рафъи оқибатҳои он яке аз мушкилоти ҷиддии замони муосир ба ҳисоб мераванд.

Таъсири манфии ин падидаи глобалӣ ба миқдор ва сифати захираҳои оби тоза низ торафт аён мегардад.

Дар Тоҷикистон дар даҳсолаҳои охир коҳиши ҷашмраси масоҳати пирияхҳо, ки барои тамоми Осиёи Марказӣ муҳимманд, ба мушоҳида мерасад.

Тибқи мушоҳидаҳо, дар давоми 70 соли охир тақрибан 35 фоизи пирияхҳои хурдҳаҷми Тоҷикистон талаф ёфтаанд.

Ва ин дар ҳолест, ки то шаст фоизи захираҳои оби Осиёи Марказӣ дар ҳудуди Тоҷикистон ташаккул меёбад.

Тамоми кишварҳои минтақаи мо аз тағйирёбии даври гидрологӣ, ки метавонад боиси обхезиву хушксолиҳои шадид гардида, ба вазъи обу энергетика ва озӯқаворӣ таъсири манфӣ расонад, нигарон мебошанд.

Дар ин замина лозим мешуморем, ки ЮНЕСКО дар якҷоягӣ бо дигар сохторҳои байналмилалӣ минтақавӣ ба экспедитсияи пажӯҳишии пирияхҳо дар Осиёи Марказӣ мусоидат намояд.

Суханронии Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар чаласаи сарони давлатҳо ва ҳукуматҳои кишварҳои аъзои Машварати ҳамкорӣ ва тадбирҳои боварӣ дар Осиё (МҲТБО)

15.06.2019, шаҳри Душанбе

Дар кишвари мо тайи чихил соли охир зиёда аз ҳазор (1000) пирих нобуд шудааст, ки ин дар навбати худ, ба бахшҳои калидии иқтисоди миллӣ–гидроэнергетика, кишоварзӣ ва саноат таъсири манфӣ мерасонад.

Идомаи раванди обшавии босуръати пирихҳо ба ҳаҷми захираҳои обии Осиёи Марказӣ, ки зиёда аз шаст (60) фоизи он дар қаламрави Тоҷикистон ташаккул меёбад, таъсири манфӣ мерасонад.

Ин омил дар роҳи татбиқи ҳадафҳои рушди устувор монеаҳои иловагӣ эҷод менамояд.

Суханронӣ дар маросими ифтитоҳи Конфронси байналмилалӣ сатҳи баланд оид ба Даҳсолаи байналмилалӣ амалиёт «Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028»

20.06.2018, шаҳри Душанбе

Мушоҳидаҳои бисёрсола гувоҳӣ медиҳанд, ки таъсири тағйирёбии иқлим ба табиат ва вазъи иҷтимоиву иқтисодӣ дар Тоҷикистон ва Осиёи Марказӣ тақвият меёбад.

Тибқи ин мушоҳидаҳо, тайи шаст соли охир ҳарорати ҳаво дар Тоҷикистон ба ҳисоби миёнаи солона ба андозаи як градус аз рӯйи Селсия боло рафта, миқёсу миқдори ҳодисаҳои табиӣи вобаста ба обу ҳаво рӯ ба афзоиш ниҳодааст.

Зери таъсири ин омилҳо дар Тоҷикистон офатҳои табиӣ дар шакли обҳезӣ, аз маҷрои дарёҳо баромадани об, сел, фаромадани тарма ва ярч ҳамасола ба аҳоли ва иқтисоди кишвар хисороти ҷиддӣ мерасонанд.

Гузашта аз ин, тайи чанд даҳсолаи охир мо тақрибан як ҳазор пирахӣ хурду миёнаро талаф додем.

Бо мақсади мониторинги ин равандҳо ва андешидану татбиқ намудани тадбирҳои мутобиқшавӣ ба омилҳои тағйирёбии иқлим имсол мо дар назди Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон Маркази омӯзиши пираххоро таъсис додем ва дар таҳкими иқтидорҳои он ба дастгирии ширикони рушд умед дорем.

Суханронӣ дар чорабинии сатҳи баланд ба муносибати оғози Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028”

22.03.2018, Иёлотӣ Муттаҳидаи Амрико

Мо бояд омилҳоеро, ки чаҳорчӯб ва имконоти ҳамкориӣ ояндаро дар соҳаи захираҳои об муайян мекунанд, дар назар дошта бошем

Якум - тағйирёбии иқлим, ки ба миқдор ва сифати захираҳои об таъсиргузор аст ва кӯшишҳои моро барои ноил гардидан ба рушди устувор заиф месозад.

Дар давоми якчанд даҳсолаи охири асри XX мо дар Тоҷикистон зиёда аз 1000 пириях, яъне тақрибан 30 фоизи пирияхҳоро аз даст додем ва ин раванд босуръат идома дорад.

Танҳо пирияхи аз ҳама бузурги қитъавии Федченко дар ин муддат ба андозаи як километр хурд шуда, масоҳати он то 11 километри мураббаъ кам гардид ва ҳаҷми яхи худро беш аз 2 километри мукааб аз даст дод.

Тайи солҳои охир таҳти таъсири тағйирёбии иқлим дар Тоҷикистон, ки 93 фоизи қаламрави онро кӯҳҳо ташкил медиҳанд, афзоиши офатҳои табиӣ марбут ба об мушоҳида мегардад, ки зарари моддиву маънавии зиёде ба бор меорад.

***

**Суханронӣ дар чорабиниҳои сатҳи баланд зери унвони
“Дар роҳи татбиқи Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об
барои рушди устувор, солҳои 2018-2028”**

19.09.2017, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико

Таҷрибаи андӯхтаи мо дар раванди татбиқи Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои ҳаёт, солҳои 2005-2015” собит кард, ки ин қабил даҳсолаҳо метавонанд ҷиҳати мусоидат ба татбиқи вазифаю ҳадафҳо дар соҳаи рушд

василаи басо судманд бошанд.

Бинобар ин, зимни пешниҳоди ташаббуси худ оид ба даҳсолаи навбатӣ мо дар назар доштем, ки дар рӯзномаи рушди устувор то соли 2030 аҳдофи марбут ба захираҳои об дар назди мо вазифаҳои бениҳоят муҳимму фарогирро мегузорад ва татбиқи онҳо андешидани чораҳои иловагиро тақозо менамояд.

Итминон дорем, ки татбиқи ин аҳдофу вазифаҳо танҳо дар сурати вусъат ёфтани ҳамкорӣ ва сафарбар намудани захираҳои зарурӣ – инсонӣ, молиявӣ ва фаннӣ – имконпазир мебошад.

Масоили рушд ва истифодаи оқилонаву устувори захираҳои об тайи чандин сол аст, ки дар хошияи Созмони Милал мавриди баррасӣ қарор доранд.

Саъю талошҳо дар чаҳорчӯбаи Созмони Милал ва дигар ташкилоту ниҳодҳо, ки тайи ин давраи чилсола ҷой доштанд, барои вусъатбахшии раванди дастрасӣ ба оби ошомидани бехатар, густариши донишу малака дар соҳаи мудирияти фарогири захираҳои об, таквияти ҳамкорӣ ва ҳамёрӣ дар соҳаи об, ташаккули дидгоҳу заминаҳои нав барои баррасии мушкилоти ҷаҳонӣ ва минтақавии марбут ба захираҳои об мусоидат карданд.

Ҳарчанд ки пешрафт дар ин ҷода назаррас аст, вале мо дар сафарбаркунии захираҳои лозима ба хотири ҳалли саривақтии мушкилоти вобаста ба захираҳои об ҳоло ҳам қафо мондаем.

Зимнан, дар ин самт мо дар навбати аввал бояд тадбирҳои иловагиро роҳандозӣ намоем.

Зиёда аз ин, мо бояд омилҳои зеринро, ки майдони ҳамкориҳои минбаъдаи моро маҳдуд мекунанд, ба инобат гирем:

Нахуст, тағйирёбии глобалии иқлим, ки ба захираҳои об таъсири манфӣ мерасонад, саъю кӯшишҳои моро ҷиҳати ноилшавӣ ба рушди устувор заиф мегардонад. Таъсири солҳои охир масоҳати пириҳои Тоҷикистон, ки сарчашмаи муҳимми захираҳои оби минтақа мебошанд, ба андозаи сеяк кам шудааст.

***

Суханронӣ дар Саммити оби Будапешт

28.11.2016, Маҷористон

Таъсири даҳсолаҳои охир масоҳат ва ҳаҷми пириҳои кишвар, ки сарчашмаи асосии дарёҳо мебошанд, ба таври назаррас кам шудаанд.

Тағйирёбии иқлим ва шароити душвори кӯҳсор сабабгори ба вуқӯъ пайвастании офатҳои табиӣ вобаста ба

об, аз қабиле селу обхезиҳо мебошанд.

Бар асари чунин офатҳои табиӣ ҳамасола зерсохторҳо вайрон гардида, масоҳатҳои калон зери об мемонанд ва ба иқтисоди мамлакат зарари зиёд расонида мешавад.

Танҳо бар асари гармои ғайричашиддошти тобистони соли 2015, обшавии босуръати пиряху барфтӯдаҳо ба иқтисоди кишвар дар андозаи зиёда аз 600 миллион доллари амрикоӣ зарар расонида шуд.

Расидан ба мудирияти ҳамгироёнаи захираҳои об ва дигар вазифаҳо, ки ба Ҳадафҳои рушди устувори марбут ба об ворид гардидаанд, ҳамчунин ба Стратегияи миллии рушди Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 шомил карда шуданд.

***

**Суханронӣ дар муколамаи интерактивии Саммити
2015 оид ба мавзӯи «Ба хотири ҳифзи сайёраи мо ва дар
ҷодаи мубориза бо тағйирёбии иқлим»**

28.09.2015, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико

Тайи даҳсолаи охир дар Тоҷикистон ба таври назаррас кам шудани масоҳати пиряхҳо, ки барои тамоми Осиёи Марказӣ аҳаммияти ҳаётӣ доранд, ба қайд гирифта шудааст. Аз рӯи маълумоти мавҷуда, ба иллати тағйироти иқлим дар ҳудуди кишвари мо то як ҳазор пирях нобуд шудааст.

Масъалаҳои тағйири иқлим ва амалисозии чораҳои мутобиқсозӣ ба ҷузъи муҳимми Стратегияи миллии рушди

кишвар барои давраи то соли 2030 табдил ёфтаанд.

Илова бар ин, Ҳукумати кишвари мо Барномаи давлатиро оид ба таҳқиқ ва ҳифзи пиряхҳо барои солҳои 2010-2030 тасдиқ намуд. Имсол якҷо бо шариконамон дар чаҳорчӯбаи экспедитсияи сеюми байналмилалии геофизикии баландкӯҳи Помир мо ба коре оғоз бахшидем, ки он на фақат барои кишвари мо, балки барои тамоми минтақаи Осиёи Марказӣ аҳаммияти илмиву амалӣ дорад.

Тибқи арзёбии пешакии олимон, тадқиқи намунаҳои чинси пиряхҳои бузурги Тоҷикистон, махсусан пиряхи Федченко, барои арзёбии ҳолати глобалии пиряхҳо ва тағйири иқлим аҳаммияти хоса хоҳад дошт.

***

Суханронӣ дар маросими ифтитоҳи Конфронси байналмилалии сатҳи баланд оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи об
20.08.2013, шаҳри Душанбе

Тавре маълум аст, захираҳои об дар самти расидан ба ҳадафҳои рушд, ки дар Эъломияи ҳазорсола дарҷ ёфтаанд, аҳаммияти аввалиндарача касб кардаанд. Чаҳду талоши мо оид ба рафъи камбизоатӣ ва гуруснагӣ, таъмини баробарӣ ва васоили зиндагӣ, коҳиш додани осебпазирӣ ва ҳалли масъалаҳои тандурустӣ дар ҳоле, ки дар манотиқи зиёди сайёра нархи оби ошомиданӣ аз нархи сӯзишворӣ болотар

рафтааст, ба рушду идораи оилонаи захираҳои об вобастагии зич дорад.

Ба инобат гирифтани омилҳои зерин, ки ҳангоми таҳияи диди нав оид ба масъалаҳои об ҷаҳорҷӯба ва имконоти ҳамдастиву ҳамкориро муайян месозанд, онро тақвият хоҳанд дод.

Аввалан, тағйирёбии иқлим ба захираҳои об таъсири манфӣ дошта, ба саъю талошҳои мо дар самти расидан ба ҳадафҳои рушд осеб мерасонад.

Масалан, тӯли чанд даҳсолаи охир пириҳои Тоҷикистон, ки аз муҳимтарин манбаъҳои оби минтақаанд, қариб 30 фоизи ҳаҷми худро гум кардаанд ва ин тамоюл пайваста идома дорад.

Дар ин муддат ҳазортои онҳо ба кулӣ нобуд шудаанд. Фақат пириҳои Федченко бузургтарин пириҳои қитъаи хушкӣи Замин дар ин давра қариб 1 километр кӯтоҳ шуда, масоҳаташ ба андозаи 11 километри мураббаъ ихтисор гаштааст ва ҳаҷман тақрибан 2 километри мукаабӣи ях талаф ёфтааст.

Бо дарназардошти он, ки қариб 60 фоизи захираҳои оби ҳавзаҳои баҳри Арал дар қаламрави Тоҷикистон ташаккул меёбанд, чунин вазъ боиси нигаронии ҷиддӣ ва андешидани тадбирҳои ғавриро доир ба мутобиқсозӣ ва эҷоди устуворӣ нисбат ба тағйироти иқлим тақозо дорад.

Суханронӣ дар чаласаи умумии Конфронси СММ оид ба рушди устувор

21.06.2012, Бразилия

Тағйир ёфтани иқлим яке аз таҳдидҳои имрӯзаест, ки минтақаи Осиёи Марказӣ ва аз ҷумла, мамлакати мо дучори он мегардад. Оқибатҳои экологӣю иҷтимоӣ тағйирҳои иқлим боиси ташвиши умум мегарданд. Таъсири тағйирҳои иқлимро дар мисоли обшавии пириҳои Тоҷикистон равшан дидан мумкин аст.

Кӯҳҳои Тоҷикистон на фақат манбаи муҳимтарини захираҳои об, энергетика ва биологияи мамлакат ва минтақа мебошанд, балки барои бар ҳаёт мондани системаи экологии минтақа ҳам мақоми асосӣ доранд. Обшавии босуръати пириҳои Тоҷикистон ва такроршавии офатҳои табиӣ дар даҳсолаи охир аз он далелат мекунад, ки минтақаҳои кӯҳсор ҳамаи тағйироти атмосферӣю иқлимиро бештар ҳис намуда ва аҳолии онҳо ба ҳар тағйироту хатарҳои глобалӣ осебпазиранд.

Дар робита бо ин, Тоҷикистон чун кишвари кӯҳсор ба мушорикату ҳамкорӣ дар масъалаҳои идораи рушди захираҳои кӯҳистон ва рушди иҷтимоӣю иқтисодии аҳолии минтақаҳои кӯҳсори ҷаҳон ҳарчи бештар манфиатдор аст.

**Суханрони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
Эмомалӣ Раҳмон дар иҷлосияи 65-уми Маҷмаи Кулли**

Созмони Милали Муттаҳид

Ню-Йорк, 23 сентябри соли 2010

Маълум аст, ки тағйирёбии иқлим ба захираҳои оби тоза таъсири манфӣ расонида, хавфи обхезӣ ва селу ярҷо, хушксолӣ ва фалокатҳои дигари табиӣ вобаста ба обро бештар мегардонад.

Илова бар ин, тағйирёбии иқлим масъалаи бе ин ҳам душвори камбуди оби тозаро дар минтақаҳои алоҳидаи сайёра боз ҳам душвортар мегардонад. Масалан, дар Тоҷикистон, ки қариб 60 фоизи захираҳои оби минтақа ташаккул меёбанд, дар давоми 30 соли охир зиёда аз 1000 пирих аз байн рафтааст. Торафт кам гардидани захираи обҳои зеризаминӣ низ ба проблемаи ҷиддӣ табдил ёфтааст.

Тибқи баъзе пешгӯиҳо то соли 2025 беш аз сеяки аҳолии қурраи Замин аз нарасидани об танқисӣ хоҳад кашид ва то соли 2050 аҳолии сайёра имконияти пурра таъмин намудани талаботи худро ба об нахоҳад дошт.

**Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
Эмомалӣ Раҳмон дар машварати махсус бахшида ба
мавзӯи «Ҳалли проблемаҳои ҷаҳонии обу санитария -
вазифаи асосии амалӣ сохтани Ҳадафҳои Рушди
Ҳазорсола»**

Ню-Йорк, 22 сентябри соли 2010

Тағйироти иқлими ҷаҳон пеш аз ҳама ба захираҳои об таъсир мерасонад. Масалан, дар Тоҷикистон, ки сарчашмаи қариб 60 фоизи оби дарёҳои минтақа мебошад, дар давоми 30 соли охир беш аз 1000 пириях аз байн рафтааст. Ба ин вазъият афзудани миқдори фалокатҳои табиӣ вобаста ба об низ таъсири калон мерасонад. Солҳои охир дар Тоҷикистон чунин фалокатҳои табиӣ бештар рух дода истодаанд.

Бухрони об, ки бо сабаби афзоиши аҳоли ва тағйироти глобалии иқлим тезу тунд гардидааст, аз муносибати одилонаю баробарона ва ҳамгироиро дар масъалаи истифодаи захираҳои об барои таъмини иқтисодиёти ҳамаи мамлакатҳо ва муҳити зист тақозо дорад, ки дар ниҳояти кор ба таъмини рушди устувор мусоидат хоҳадкард.

**Суханронӣ дар Конфронси 15-уми ҷонибҳои
Конвенсияи қолабии Созмони Милали Муттаҳид оид ба
тағйирёбии иқлим**

16.12.2009, Дания

Меҳроҳам тавачҷуҳи шуморо ба далеле ҷалб намоям, ки қариб 60 фоизи захираҳои оби дар кишварҳои Осиёи Марказӣ

истифодашаванда, дар қаламрави Тоҷикистон ташаккул меёбанд. Ба андозаи 2-3 дараҷаи Селсия боло рафтани ҳарорати ҳаво тибқи пешгӯиҳо чараёни обшавии пиряхҳоро тақвият бахшида, дар натиҷа ба коҳиш ёфтани оби дарёҳо оварда мерасонад. Ин якҷоя бо коҳишёбии боришот ва афзудани истеъмоли об метавонад дар ояндаи миёна ва дарозмуддат дар минтақа вазъияти пуршиддатро ба миён орад.

Аз таърихи Осиёи Марказӣ маълум аст, ки саҳлангорӣ нисбат ба истифодаи захираҳои табиӣ ба чӣ оварда мерасонад. Бо дарназардошти фоҷиаи воқеии баҳри Арал мо набояд ба нобудшавии пиряхҳо, ки манбаи асосии ҳаёт дар Осиёи Марказӣ мебошанд, роҳ диҳем. Аз ин рӯ, зарурати таъсиси Хазиначи байналмилалӣ ҳифзи пиряхҳоро, ки метавонад кӯшиши кишварҳои минтақа ва созмонҳои байналмилалӣро дар ин бахши муҳимми стратегӣ муттаҳид намояд, ногузир мешуморем.

**Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
Эмомалӣ Раҳмон дар Конфронси сеюми
умумичаҳонӣ
бахшида ба проблемаи иқлим**

Женева, 3 сентябри соли 2009

Тавре ки маълум аст, тағйирёбии иқлим ба саломатии

одамон, муҳити зист, кишоварзӣ, инфраструктураи нақлиёт ва дигар соҳаҳои рушди устувор таъсири манфӣ мерасонад. Вале таъсири он ба захираҳои об аз ҳама бештар аст. Ин масъала хусусан дар Осиёи Марказӣ, ки об дар он на танҳо асоси рушди иҷтимоиву иқтисодӣ, балки омили муҳимтарини таъмини амнияти миллӣ ва минтақавӣ мебошад, пуршиддат гардидааст. Натиҷаҳои баъзе таҳқиқот нишон медиҳанд, ки аз соли 1956 то соли 1990 захираи пиряхҳои Осиёи Марказӣ беш аз 3 маротиба кам шудааст ва ҳар сол майдон ва ҳаҷми яхҳо ба ҳисоби миёна мутаносибан 0,6-0,8 фоиз ва 0,1 фоиз коҳиш меёбанд. Мувофиқи ҳисобҳои камтарин, пиряхҳои Тоҷикистон, ки манбаи асосии дарёҳои минтақаи Осиёи Марказӣ мебошанд, дар асри XX зиёда аз сеяки ҳаҷми худро гум кардаанд. Дар мавриди идома ёфтани тамоюли мавҷуда дар Тоҷикистон шояд ҳазорон пиряхҳо нобуд шаванд.

Ба андозаи 2-3 дараҷаи селсия боло рафтани ҳарорати ҳаво тибқи пешгӯиҳо ба чараёни коҳишёбии пиряхҳо тақвият бахшида, ба кам гардидани захираҳои барф оварда мерасонад.

Дар навбати аввал коҳишёбии пиряхҳо ба афзоиши оби дарёҳои алоҳида, ки дар айни ҳол ба мушоҳида мерасад, мусоидат намуда, сипас ҳаҷми оби бисёр дарёҳо метавонад кам шавад.

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ НАУЧНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «ЦЕНТР
ИЗУЧЕНИЯ ЛЕДНИКОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
ТАДЖИКИСТАНА»**

*В честь провозглашения 2025 год
«Международный год защиты ледников»*

Составители: профессор А. Каюмов, М. Сафаров, Н. Бахтибекова

**ЦИТАТЫ
ИЗ ВЫСТУПЛЕНИЙ ОСНОВАТЕЛЯ МИРА И
НАЦИОНАЛЬНОГО ЕДИНСТВА – ЛИДЕРА НАЦИИ, ПРЕЗИДЕНТА
РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН УВАЖАЕМОГО ЭМОМАЛИ
РАХМОНА
О ЛЕДНИКАХ В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА**

**Под редакцией
президента Национальной
Академии наук Таджикистана
академика Фархода Рахими**

**Душанбе
2022**

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление на церемонии открытия Четвертого Азиатско-Тихоокеанского Водного Саммита (23.04.2022, Душанбе).....	35
Речь на пресс-конференции по завершении переговоров с Президентом Арабской Республики Египет Абдулфаттахом Ас-Сиси (10.03.2022, Египет).....	37
Послание Президента Республики Таджикистан, Лидера нации уважаемого Эмомали Рахмона «Об основных направлениях внутренней и внешней политики республики» (21.12.2021, город Душанбе).....	38
Выступление на 15-ом Саммите Организации экономического сотрудничества (ОЭС) (28.11.2021, Туркменистан).....	39
Выступление Президента Республики Таджикистан на заседании высокого уровня по проблемам воды и климата (02.11.2021, город Душанбе).....	40
Выступление Президента Республики Таджикистан на тематической дискуссии высокого уровня ООН на тему «Осуществление действий в области климата» (27.10.2021, город Душанбе).....	41
Выступления на общих дебатах в рамках 76-й сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций (24.09.2021, Душанбе).....	42
Выступление на первой встрече Панели высокого уровня по воде и климату в формате видеоконференции (03.03.2021, Душанбе).....	44
Выступление на 40-й сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО (12.11.2019, Франция).....	49
Выступление на заседании глав государств и правительств государств-членов Совещания по взаимодействию и мерам доверия в Азии (СВМДА) (15.06.2019, город Душанбе).....	51
Выступление на церемонии открытия Международной конференции высокого уровня по Международному десятилетию действий «Вода для устойчивого развития, 2018-2028 годы» 20.06.2018, город Душанбе.....	52

Выступление на мероприятии высокого уровня по случаю начала Международного десятилетия действий «Вода для устойчивого развития, 2018-2028 годы» (22.03.2018, США).....	53
Выступление Президента на мероприятии высокого уровня под названием «По пути реализации Международного десятилетия действий «Вода для устойчивого развития, 2018-2028» (19.09.2017, США).....	54
Выступление на Будапештском Водном Саммите (28.11.2016, Венгрия).....	56
Выступление на интерактивном диалоге Саммита 2015 на тему «Защищая нашу планету и борясь с изменением климата» (28.09.2015, Соединённые Штаты Америки).....	57
Выступление на церемонии открытия Международной конференции высокого уровня по водному сотрудничеству (20.08.2013, город Душанбе).....	61
Выступление на пленарном заседании Конференции ООН по устойчивому развитию (21.06.2012, Бразилия).....	63
Выступление на 65-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН (23.09.2010, Соединённые Штаты Америки).....	65
Выступление на специальном мероприятии высокого уровня "Решение глобальных проблем по воде и санитарии–ключевая задача в реализации ЦРТ (22.09.2010, Соединённые Штаты Америки).....	65
Выступление Президента Республики Таджикистан Эмомали Рахмона на 15-ой Конференции сторон Рамочной конвенции ООН по изменению климата (16.12.2009, Дания).....	66
Выступление Президента Республики Таджикистан Эмомали Рахмона на 3-ей Всемирной конференции по климату (Женева, 3 сентября 2009г).....	68

Выступление на церемонии открытия Четвертого Азиатско-Тихоокеанского Водного Саммита

23.04.2022, город Душанбе

Таджикистан за последние два десятилетия также приложил значительные усилия для продвижения всемирной водной повестки и вносит достойный вклад в этот процесс.

По инициативе Таджикистана Генеральная Ассамблея ООН приняла восемь резолюций, и в нашей стране неоднократно проводились международные форумы высокого уровня по обсуждению важных водных проблем.

В этом контексте, по инициативе нашей страны Генеральная Ассамблея ООН, в 2016 году одобрила Резолюцию о Международном десятилетии действий «Вода для устойчивого развития, 2018-2028 годы».

Основу целей данной Декады составляют стремления к приданию импульса и содействие ускорению действий в водном секторе для достижения Целей устойчивого развития.

Целью устойчивого развития является обеспечение достойной жизни будущим поколениям.

Однако, анализы показывают, что с теми темпами и усилиями, которыми мы сегодня владеем, весьма сложно

будет достичь Целей устойчивого развития, особенно в сфере воды.

К сожалению, современные угрозы и вызовы, в том числе проблемы изменения климата, являются серьёзными препятствиями в этом процессе.

Такая ситуация требует особого внимания, так как ее воздействие на водные ресурсы, особенно на ледники, совершенно очевидно и вызывает озабоченность.

Таджикистан под влиянием последствий изменения климата за последние несколько десятилетий тоже потерял более 1000 своих ледников и ежегодно несет значительный материальный и человеческий ущерб от сильных наводнений, засухи и маловодья, которые связаны с этим процессом.

Безусловно, водные ресурсы играют ключевую роль в адаптации к последствиям изменения климата.

В этом контексте, Таджикистан, как активный член Панели «Лидеры Коалиции по воде и климату», стремится продвигать интегрированные вопросы воды и климата в мировую повестку дня.

В рамках этого процесса, в частности, мы предложили объявить 2025 год «Годом защиты ледников» и активизировать усилия международного сообщества в этих вопросах.

Другим важным моментом в этом направлении, является вопрос взятия на себя обязательства и реализация конкретных целенаправленных действий.

Речь на пресс-конференции по завершении переговоров с Президентом Арабской Республики Египет Абдулфаттахом Ас-Сиси

10.03.2022, Египет

В этом контексте мы подчеркнули проблему стремительного таяния ледников Таджикистана, на долю которых приходится 60% водных ресурсов Центральной Азии, и поблагодарили египетскую сторону за поддержку наших глобальных инициатив, связанных с водой и климатом.

Мы оценили как важный шаг инициативы египетской стороны по предотвращению потепления климата и выразили свою поддержку повестке Саммита по изменению климата, который состоится в Египте в этом году.

Считаем обнадеживающими итоги нашего официального визита на древнюю землю Египта и уверены, что реализация достигнутых договоренностей станет началом нового этапа в отношениях дружбы и взаимовыгодного сотрудничества между двумя странами.

**Послание Президента Республики Таджикистан,
Лидера нации уважаемого Эмомали Рахмона «Об
основных направлениях внутренней и внешней
политики республики»**

21.12.2021, город Душанбе

В настоящее время на национальном, региональном и мировом уровнях осуществляется четвертая инициатива Таджикистана – Международное десятилетие действий «Вода для устойчивого развития» на 2018-2028 годы.

Наряду с этим в центре внимания нашей страны находится вопрос глобального изменения климата и необходимость совместных усилий для устранения его последствий как серьезные проблемы современного мира.

За последние несколько десятилетий исчезла почти треть общего объема ледников нашей страны, из которых формируются более 60 процентов водных ресурсов Центрально-Азиатского региона.

Принимая во внимание это, наша страна совместно со своими международными партнерами прилагает усилия с целью объявления 2025 года Международным годом защиты ледников, назначения Всемирного дня защиты ледников и образования Международного фонда защиты ледников.

Выступление на 15-ом Саммите Организации экономического сотрудничества (ОЭС)

28.11.2021, Туркменистан

Наши страны продолжают оставаться уязвимыми перед рисками изменения климата.

Постоянная засуха за последние годы привела к ощутимым последствиям в сельском хозяйстве.

Вследствие ускоренного таяния общих объем ледников Таджикистана уменьшился почти на треть.

Участились сели, паводки, оползни и другие природные явления, которые ежегодно наносят значительный урон экономике.

С учётом этих факторов, считаем важным в рамках нашей Организации уделить приоритетное внимание вопросам изменения климата и в этом контексте снижению риска стихийных бедствий.

Выражаю надежду, что озвученные ранее Таджикистаном предложения об объявлении 2025 года «Международным годом сохранения ледников» и определении конкретной даты «Всемирного дня защиты ледников», а также о создании «Международного фонда защиты ледников» найдут поддержку наших партнёров по ОЭС.

**Выступление Президента Республики Таджикистан
на заседании высокого уровня по проблемам воды и
климата**

02.11.2021, город Душанбе

Как известно, вода и климат неразрывно связаны между собой, так как изменение климата влияет на нашу жизнь и нашу экономику в основном через водные ресурсы.

Наши ледники быстро тают. На сегодняшний день более 1 000 ледников Таджикистана полностью растаяли.

За последние несколько десятилетий в нашей стране общий объем ледников, составляющих более 60% водных ресурсов региона Центральной Азии, уменьшился почти на треть.

На первом заседании Панели высокого уровня я привел примеры таяния ледников в Таджикистане и других частях мира.

Учитывая тяжёлые последствия продолжения этого процесса, мы ранее предлагали объявить 2025 год «Международным годом защиты ледников» и определить конкретную дату «Всемирного дня защиты ледников». Я также ранее высказывался за необходимость создания Международного фонда сохранения ледников.

Республика Таджикистан активно продвигает эти

инициативы на различных уровнях, и мы надеемся, что они также будут поддержаны Коалицией по воде и климату.

**Выступление Президента Республики Таджикистан
на тематической дискуссии высокого уровня ООН на
тему «Осуществление действий в области климата»**

27.10.2021, город Душанбе

Таджикистан, 93% территории которого составляет горы, с такими сложными географическими условиями, является одной из самых уязвимых стран мира перед процессом изменения климата.

Наши ледники тают ускоренно, запасы водных ресурсов сокращаются опережающими темпами, сели, паводки, засухи и другие гидрометеорологические явления учащаются и наносят значительный урон экономике страны, подрывая, тем самым, наши усилия по достижению устойчивого развития.

В этой связи, хотел бы еще раз подчеркнуть, что непосредственное влияние изменения климата на водные ресурсы весьма очевиден, и этот вопрос должен быть в центре внимания всего мирового сообщества, особенно лидеров государств-членов РКИК ООН.

Пользуясь случаем, хотел бы вновь отметить наше

предложение об объявлении 2025 года «Международным годом сохранения ледников» и определении конкретной даты «Всемирного дня защиты ледников».

Таджикистан неоднократно призывал мировое сообщество создать специализированный «Международный фонд защиты ледников», в рамках которого мы вместе могли бы мобилизовать усилия и ресурсы для практических шагов по сохранению ледников – основного источника пресной воды.

Отрадно, что недавно Всемирная метеорологическая организация и механизм «ООН-Вода» при активной поддержке ряда стран-партнеров запустили новую инициативу, продвигающую интегрированный подход к борьбе с изменением климата, сокращением запасов и ухудшением качества пресной воды.

**Выступления на общих дебатах в рамках 76-й сессии
Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных
Наций**

24.09.2021, город Душанбе

Мы сегодня находимся накануне 26-й сессии Конвенции Организации Объединенных Наций по изменению климата.

Мы считаем, что эта встреча внесет значительный вклад в достижение целей Парижского соглашения и ускорение

усилий международного сообщества в борьбе с изменением климата.

Одним из серьезных последствий этого процесса является таяние ледников.

В результате изменения климата и беспрецедентного глобального потепления более 1000 ледников в горах Таджикистана полностью растаяли.

Согласно имеющейся статистике, только ледник Федченко в Республике Таджикистан за последние десятилетия сократился на 11 квадратных километров, при этом потеря льда составила 2 кубических километра.

И это несмотря на то, что до 60% водных ресурсов Центральной Азии поступает из ледников Таджикистана.

Наша страна занимает 135-е место в мире по выбросам углекислого газа и вырабатывает 96% электроэнергии на гидроэлектростанциях.

Как руководитель такой страны, я неоднократно выступал на международных конференциях с конкретными предложениями по поиску решений проблем, связанных с изменением климата.

В связи с этим, как член группы учредителей Всемирной коалиции по водным ресурсам и климату, я на ее первом заседании высокого уровня предложил объявить 2025 год

Международным годом защиты ледников.

Мы уверены, что эта инициатива поможет привлечь больше внимания мирового сообщества к решению водно-климатических проблем и таянию ледников.

Создание Международного фонда защиты ледников под эгидой Организации Объединенных Наций является еще одним шагом, который можно предпринять для проведения всестороннего исследования и предложения эффективных способов решения этой глобальной проблемы.

Выступление на первой встрече Панели высокого уровня по воде и климату в формате видеоконференции
03.03.2021, город Душанбе

Прежде всего, хотел бы поприветствовать запуск новой инициативы, интегрирующей два наиболее актуальных вопроса современной повестки дня развития - воды и климата.

Признателен Всемирной метеорологической организации и механизму «ООН-Вода» за эту инициативу и приглашение принять участие в этом важном процессе.

Вода и климат, как известно, неразрывно связаны друг с другом.

Очевидно, что изменение климата вносит коррективы в

нашу повседневную жизнь, прежде всего, за счет воздействия на водные ресурсы.

На наш взгляд, одним из главных индикаторов данного процесса является интенсивное таяние ледников вследствие глобального потепления.

К сожалению, мы наблюдаем ускоренное таяние льда в различных точках планеты - в Арктике, Антарктиде и Гренландии.

Значительные изменения происходят также и на континентальных ледниках.

Согласно отчету “Оценки Гималаев в Гиндукуше”, уже к концу текущего столетия мы можем потерять более две трети ледников Гималаев.

Схожая ситуация складывается и на ледниках Памира.

Наглядным примером является таяние самого крупного в мире континентального ледника в Таджикистане.

Имею в виду ледник Федченко протяженностью более семидесяти пяти (75) километров.

Исследования показывают, что только за последние 70-80 лет ледник Федченко отступил более чем на один (1) километр, а по площади сократился на 44 квадратных километра.

Более того, он потерял в объеме более 15 кубических километров, средняя скорость отступления языка ледника

составляет 16 метров в год.

Уважаемые коллеги,

Ледники - это основной ресурс пресных вод.

Их ускоренное таяние, вкупе с ростом потребления воды, связанного с ростом населения и развитием экономик, может привести к весьма негативным последствиям.

Анализ тенденции влияния изменения климата и прироста населения показывает следующее.

Если в шестидесятых годах прошлого столетия обеспеченность водой на душу населения в Центральной Азии составляло более восьми тысяч кубических метров в год, то сегодня этот показатель уменьшился на более чем в четыре раза – до 2,1 тысяч кубических метров в год.

К сожалению, таяние ледников Арктики и Антарктиды приводят к повышению уровня мирового океана.

Это, в свою очередь, может нести угрозу жизни и благополучию сотен миллионов жителей Земли, особенно в малых островных государствах и прибрежных регионах.

Очевидно, что этот критически важный вопрос должен быть в особом фокусе мирового сообщества и, особенно, политических лидеров.

В этой связи, предлагаю объявить две тысячи двадцать пятый (2025) год Международным годом сохранения ледников,

и определить дату Всемирного Дня защиты ледников.

В этом контексте, хотел бы вновь напомнить о предложении Таджикистана создать специальный Международный Фонд по сохранению ледников, который мог бы мобилизовать финансовые ресурсы из различных источников для принятия необходимых действий и реализации задач на этом направлении.

Убежден, что эти и другие сопутствующие инициативы придадут импульс новому движению на глобальном уровне в целях принятия необходимых коллективных мер и осуществления действий для защиты ледников от интенсивного таяния и исчезновения.

Также, считаю, что эти инициативы органично вписываются в русло предпринимаемых ныне мировым сообществом в рамках Парижского соглашения мер по снижению выбросов углекислых газов в атмосферу и недопущению повышения глобальной температуры выше двух градусов по Цельсию.

Как вам известно, Республика Таджикистан богата водными ресурсами.

В стране формируется около 60 процентов водных ресурсов Центральной Азии.

Основным источником этих вод являются ледниковые

ресурсы региона, более шестидесяти процентов которых находятся на территории Таджикистана.

В двадцатом веке в Таджикистане насчитывалось более четырнадцати тысячи ледников, площадь которых равнялась 8 процентам общей территории страны.

К сожалению, из-за влияния изменения климата эти ледники начали интенсивно таять.

Сегодня полностью растаяли более одной тысячи ледников Таджикистана.

Объем массы ледников страны за относительно небольшой период сократился почти на треть.

Очевидно, что в средней и долгосрочной перспективе эта тенденция может иметь весьма драматичные последствия.

Одновременно изменение климата привело к тому, что участились такие стихийные гидро- и метеорологические явления, как сели, наводнения, засуха, оползни и лавины.

Стихийные бедствия ежегодно наносят колоссальный ущерб экономике и окружающей среде Таджикистана, подрывая наши усилия по достижению устойчивого развития.

Отмечу, что такие вызовы характерны и для других стран Центральной Азии.

Именно поэтому, Таджикистан в рамках своего председательства в Международном Фонде спасения Арала

определил вопрос влияния изменения климата в качестве одного из самых приоритетных.

В этом контексте мы будем прилагать все усилия для привлечения внимания правительств стран региона и мирового сообщества к более активным действиям и принятию неотложных мер в борьбе с этим вызовом.

Выступление на 40-й сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО

12.11.2019, Франция

Изменение климата и преодоление его последствий представляют собой одну из серьезных проблем нашего времени

Все более очевидным становится негативное влияние данного глобального явления на количество и качество ресурсов пресной воды

В Таджикистане в последние десятилетия наблюдается значительное сокращение площади ледников, которые имеют жизненно важное значение для всего региона Центральной Азии.

По наблюдениям, за последние 70 лет в Таджикистане было потеряно около 35% малых ледников.

И это в то время, как на территории Таджикистана

формируется до 60% водных ресурсов Центральной Азии.

Все страны нашего региона, признавая воду в качестве неотъемлемого фактора устойчивого развития, обеспокоены изменениями в гидрологических циклах, которые могут негативно сказаться на состоянии воды, энергетики, продуктах питания и создать дополнительные риски наводнений и сильных засух.

В этой связи мы считаем необходимым, чтобы ЮНЕСКО вместе с другими международными и региональными структурами содействовала проведению экспедиции ледников в засушливых регионах, особенно в Центральной Азии, для оценки состояния возникновения источников водных ресурсов.

В контексте изменения климата вопрос защиты источников и ресурсов питьевой воды стал одним из основных проблем нашей планеты.

Наша страна признана в этой области как инициатор и лидер в мировом масштабе, особенно в рамках Организации Объединенных Наций.

Эти инициативы направлены на создание широкой платформы для обсуждения и поиска оптимальных и рациональных решений проблем и задач, связанных с водными ресурсами.

Мы надеемся, что ЮНЕСКО продолжит свои усилия по решению водных проблем, в том числе путем проведения комплексной среднесрочной оценки реализации Международного десятилетия действий «Вода для устойчивого развития», намеченной в 2023 году.

Выступление на заседании глав государств и правительств государств-членов Совещания по взаимодействию и мерам доверия в Азии (СВМДА)

15.06.2019, город Душанбе

В нашей стране за последние сорок лет исчезло более тысячи ледников, что, в свою очередь, отрицательно сказывается на ключевых сегментах национальной экономики - гидроэнергетике, сельском хозяйстве, промышленности.

Продолжение процесса быстрого таяния ледников отрицательно влияет на объемы водных ресурсов Центральной Азии, более 60 процентов которых формируется на территории Таджикистана.

Это создает дополнительные препятствия на пути реализации целей устойчивого развития.

**Выступление на церемонии открытия
Международной конференции высокого уровня по
Международному десятилетию действий «Вода для
устойчивого развития, 2018-2028 годы»**

20.06.2018, город Душанбе

Многолетние наблюдения свидетельствуют об усилении влияния климатических изменений на природу и социально-экономическое положение в Таджикистане и Центральной Азии.

Согласно этим наблюдениям, за последние шестьдесят лет среднегодовая температура воздуха в Таджикистане повысилась на один градус по Цельсию, повысились частота и интенсивность стихийных гидрометеорологических явлений.

Под влиянием этих факторов в Таджикистане стихийные бедствия в виде паводков, наводнений, селей, схода снежных лавин и оползней ежегодно наносят серьезный ущерб населению и экономике страны.

Кроме того, за последние несколько десятилетий мы потеряли почти 1000 малых и средних ледников.

В целях мониторинга этих процессов и принятия мер по адаптации к факторам изменения климата в этом году мы при Академии наук Таджикистана создали Центр по изучению

ледников и надеемся на поддержку со стороны наших партнеров по развитию в деле укрепления его потенциала.

Уверен, что этот Центр в скором времени внесет свой достойный вклад в процесс планирования и управления водными ресурсами не только на национальном, но и на региональном уровнях.

Выступление на мероприятии высокого уровня по случаю начала Международного десятилетия действий «Вода для устойчивого развития, 2018-2028 годы»

22.03.2018, США

Очевидно, что наш совместный путь в осуществлении новых задач и целей в области водных ресурсов будет нелегким. При этом нам придется принять во внимание ряд проблем, которые ставят дополнительные и комплексные задачи и в этом контексте учесть следующие факторы, которые будут определять рамки и возможности для дальнейшего сотрудничества в области водных ресурсов:

Первый - изменение климата, которое отрицательно влияет на качество и количество водных ресурсов и подрывает наши усилия по достижению целей в области устойчивого развития. За последние несколько десятилетий 20-го века в Таджикистане исчезли более 1000 ледников, т.е.

более 30% от их объема, и эта тенденция неуклонно продолжается. Только ледник Федченко – крупнейший континентальный ледник – за этот период отступил почти на один километр, а по площади уменьшился на 11 квадратных километров, потеряв в объеме около два кубических километра льда.

В связи с воздействием изменения климата за последние годы в Таджикистане, где 93% территории составляют горы, наблюдается учащение и рост интенсивности стихийных явлений, связанных с водными ресурсами, которые наносят огромный материальный и моральный ущерб. Стихийные бедствия также подрывают наши усилия по достижению Целей устойчивого развития и вызывают дополнительные трудности в сокращении бедности.

**Выступление Президента на мероприятии высокого
уровня под названием «По пути реализации
Международного десятилетия действий «Вода для
устойчивого развития, 2018-2028»**

19.09.2017, США

Опыт, накопленный в процессе реализации Десятилетия действий “Вода для жизни, 2005- 2015 годы”, подтверждает, что подобные декады могут быть весьма полезными

механизмами по оказанию содействия достижению целей в области развития. Поэтому в контексте представления нашей инициативы по очередному десятилетию мы приняли во внимание то, что в повестке дня устойчивого развития до 2030-го года цели, связанные с водой, ставят перед нами чрезвычайно важные и всеобъемлющие задачи, выполнение которых требует принятия дополнительных мер.

Мы уверены, что реализация этих целей и задач возможна только в случае наращивания сотрудничества и мобилизации необходимых ресурсов – человеческих, финансовых и технических.

Вопросы развития и рационального, устойчивого использования водных ресурсов уже который год рассматриваются на полях ООН.

Усилия, предпринятые за последние сорок лет в рамках ООН и других организаций, оказали содействие наращиванию процесса доступа безопасной питьевой воды, развитию знаний и навыков в области всеобъемлющего управления водными ресурсами, укреплению сотрудничества и партнерства в области воды, формированию новых позиций и платформ для рассмотрения глобальных и региональных проблем, связанных с водой.

Прогресс в этой области, несомненно, заметен, но мы, тем не менее, заметно отстаем в деле мобилизации необходимых ресурсов для своевременного решения проблем, связанных с водой.

Первое, глобальное изменение климата, которое отрицательное сказывается на водные ресурсы, ослабевает наши усилия по достижению устойчивого развития.

За последние годы в Таджикистане площадь ледников, которые являются важным источником водных ресурсов региона, сократилась на треть.

Выступление на Будапештском Водном Саммите

28.11.2016, Венгрия

За последние десятилетия площади и объемы ледников и снежников, являющихся основными источниками рек страны, заметно сократились.

Изменение климата и сложные горные условия являются причинами возникновения стихийных бедствий, среди которых сели и наводнения занимают особое место.

Они ежегодно наносят экономике страны большой урон, разрушая инфраструктуру и затапливая большие территории.

Только вследствие аномальной жары лета 2015 года и

резкого таяния снежников и ледников экономике страны был нанесен ущерб в размере более 600 миллионов долларов США.

Достижение интегрированного управления водными ресурсами (ИУВР) и других задач, заложенных в Целях Устойчивого Развития по воде, также включены в недавно принятую Национальную Стратегию развития Таджикистана на период до 2030 года.

**Выступление на интерактивном диалоге Саммита
2015 на тему «Защищая нашу планету и борясь с
изменением климата»**

28.09.2015, США

Многолетние исследования наших специалистов свидетельствуют об усилении влияния климатических изменений на природу и социально-экономическое положение в стране и регионе. Согласно этим наблюдениям, за последние 60 лет среднегодовая температура воздуха в Таджикистане повысилась на 1 градус по Цельсию; возросло число дней с обильными осадками; повысилась частота и интенсивность стихийных гидрометеорологических явлений. Только вследствие аномальных явлений текущего года экономике нашей страны был нанесен ущерб на сотни

миллионов долларов США. К сожалению, стихия унесла и человеческие жизни.

Все очевиднее становится негативное влияние изменения климата на количество и качество пресноводных ресурсов. В Таджикистане за последние десятилетия зафиксировано значительное сокращение площади ледников, которые имеют жизненно важное значение для всей Центральной Азии. По имеющимся данным, вследствие климатических изменений на территории страны исчезли до одной тысячи ледников.

Страны региона, признавая водные ресурсы в качестве главного компонента устойчивого развития, с тревогой относятся к изменению гидрологического цикла, отрицательно влияющего на водную, энергетическую и продовольственную безопасность, а также способного повлечь за собой дополнительные риски наводнений и экстремальной засухи.

Ведь Центральная Азия является одним из регионов, где влияние изменения климата уже имеет свои определенные негативные последствия.

Таджикистан по удельным выбросам двуокиси углерода (CO₂) находится на 135-ом месте. Выбросы парниковых газов в Таджикистане составляют чуть более одной тонны на

человека в год, а доля выбросов страны в масштабе региона составляет всего лишь около 3 процентов. Широкое использование возобновляемой энергии, в основном гидроэнергетики, способствует экономическому и социальному развитию страны при самых низких показателях вредных выбросов в атмосферу.

Основу энергетики страны составляют гидроэлектростанции, на которых вырабатывается около 98 процентов электроэнергии. Правительство страны предпринимает всесторонние меры по сбалансированию производства и потребления энергии путем модернизации и наращивания мощностей действующих гидростанций, строительства новых ГЭС, широкого использования солнечной и ветряной энергии, а также внедрения современных методов энергосбережения. Данные меры, в то же время, призваны содействовать обеспечению водной, энергетической и продовольственной безопасности в регионе.

Водохранилища же гидроузлов, в свою очередь, помимо обеспечения надежного многолетнего и сезонного регулирования стока, также способствуют предотвращению паводков и наводнений, а также смягчению последствий засухи.

Таджикистан придает особое значение принятию адаптационных мер, которые представляют собой важный компонент устойчивого развития. Правительством страны утвержден Национальный план действий по смягчению последствий изменения климата. Подготовлены три национальных сообщения в соответствии с Рамочной конвенцией ООН об изменении климата (РКИК ООН).

Проблемы изменения климата и принятие адаптационных мер стали важными элементами Национальной стратегии развития страны на период до 2030 года.

Кроме того, Правительством страны принята Государственная программа по изучению и охране ледников на период 2010-2030 гг. В этом году мы совместно с партнерами начали работу в рамках 3-ей Памирской высокогорной международной геофизической экспедиции, которая имеет огромную научно-практическую ценность, не только для нашей страны, но и для всего Центрально-азиатского региона. По предварительным оценкам ученых, анализ кернов с крупных ледников Таджикистана, особенно с ледника Федченко, имеет особое значение для оценки глобального состояния ледников и изменения климата.

Очевидно, что эффективные меры по смягчению

последствий изменения климата требуют консолидации наших усилий на региональном и международном уровнях.

В Центральной Азии, где водные ресурсы

формируются на территории одних стран, а большая часть водопотребления приходится на других, необходимость выработки комплексной региональной стратегии по адаптации к изменению климата назрела давно. Актуальность подобной стратегии также вызвана стремительным сокращением площади ледников региона вследствие изменения климата. Данная стратегия должна включить меры по адаптации, которые содействуют в средне- и долгосрочной перспективе обеспечению водной безопасности региона.

Выступление на церемонии открытия

Международной конференции высокого уровня по водному сотрудничеству

20.08.2013, город Душанбе

Опыт показывает, что цели достижимы только в том случае, если будут выработаны действенные механизмы и конкретные планы их осуществления и обзора. В этом контексте недавно учрежденный политический форум высокого уровня по устойчивому развитию призван играть

центральную роль и создать универсальную и динамическую платформу для постоянного диалога по широкому кругу вопросов устойчивого развития.

В связи с этим хотел бы предложить уважаемым участникам рассмотреть и обсудить пути выработки глобального водного видения на период после 2015 года, которое смогло бы послужить в качестве «дорожной карты» для осуществления Целей Устойчивого Развития, связанных с водными ресурсами.

На наш взгляд, при выработке нового водного видения необходимо учесть следующие факторы, которые определяют будущие рамки и возможности для взаимодействия и сотрудничества:

Во-первых, изменение климата отрицательно влияет на водные ресурсы и подрывает наши усилия по достижению целей в области развития. За последние несколько десятилетий ледники Таджикистана, являющиеся одним из важнейших водных источников региона, потеряли почти 30% своих объемов, и эта тенденция неуклонно продолжается. В этот период одна тысяча из наших ледников полностью исчезли. Только ледник Федченко – крупнейший континентальный ледник – за этот период отступил почти на 1 км, а по площади уменьшился на 11 км², потеряв в объеме

около 2км³льда. Учитывая то, что около 60% водных ресурсов бассейна Аральского моря формируются на территории Таджикистана, такая ситуация вызывает серьезную озабоченность и требует принятия срочных мер для адаптации и достижения устойчивости к изменениям климата.

**Выступление на пленарном заседании Конференции
ООН по устойчивому развитию**

21.06.2012, Бразилия

Изменение климата – один из современных вызовов, с которым сталкивается Центрально-азиатский регион, и, в частности, наша страна. Экологические и социальные последствия изменения климата вызывают всеобщую озабоченность. Влияние изменения климата можно наглядно увидеть на примере таяния ледников Таджикистана. На фоне этого явления и демографического роста в странах Центральной Азии, ледники, снежные ресурсы, горные озера, реки и другие источники водных ресурсов региона, от состояния которых зависит не только экологическая стабильность, но и социально-экономическое развитие всех стран региона, требуют особого внимания.

Учитывая это, мы надеемся на то, что международные

институты и страны – доноры поддержат наше предложение об учреждении Международного фонда Сохранения ледников.

Изменение климата также чревато повышением интенсивности и частоты стихийных бедствий, являющихся серьезным препятствием на пути достижения устойчивого развития.

Считаем необходимым усилить совместные действия для сокращения рисков и смягчения последствий стихийных бедствий.

Практически ежегодно в Таджикистане стихийные бедствия наносят огромный экономический и моральный ущерб, тысячи жителей страны остаются без крова, к сожалению, часто гибнут люди. Ежегодный ущерб, наносимый экономике страны, исчисляется сотнями миллионов долларов США. Стихийные бедствия не только наносят непредсказуемый ущерб, но и подрывают усилия страны по достижению ЦРТ, вызывают дополнительные трудности в реализации программ и стратегий по сокращению бедности.

Выступление на 65-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН

23.09.2010, США

Известно, что изменение климата негативно влияет на ресурсы пресной воды и усиливает экстремальность наводнений, селей, оползней, засухи и других стихийных бедствий, связанных с водой. Кроме того, изменение климата усугубляет и без того острую нехватку пресной воды в отдельных регионах нашей планеты. В Таджикистане, например, где формируется около 60% всех водных ресурсов региона, за последние 30 лет более тысячи ледников исчезли. Серьезной проблемой остается истощение запасов грунтовых вод. По некоторым прогнозам к 2025 году более трети населения Земного шара будет испытывать дефицит воды ресурсов, а к 2050 году население планеты будет не в состоянии полностью удовлетворить свои потребности в ней.

Выступление на специальном мероприятии высокого уровня "Решение глобальных проблем по воде и санитарии—ключевая задача в реализации ЦРТ

22.09.2010, США

Глобальное изменение климата, прежде всего,

оказывает влияние на запасы воды. В Таджикистане, например, где формируется около 60% всех водных ресурсов региона, за последние 30 лет более тысячи ледников исчезли. Но это влияние проявляется также и в учащении стихийных бедствий, связанных с водой. В последние годы для Таджикистана такие бедствия стали проявляться все чаще и с нарастающей интенсивностью. Они наносят огромный ущерб экономике страны, зачастую сопровождаются большими человеческими потерями, тысячи людей получают увечья и остаются без крова.

События последних лет показывают, что водные стихии стали угрозой для жизни и безопасности населения во многих странах мира. Достаточно вспомнить недавние стихийные бедствия в Пакистане, от которых пострадали более 20 миллионов граждан этой страны. Больше всего эти бедствия сказываются на развивающихся странах, на наиболее уязвимых и бедных слоях населения.

**Выступление Президента Республики Таджикистан
Эмомали Рахмона на 15-ой Конференции сторон
Рамочной конвенции ООН по изменению климата
16.12.2009, Дания**

Хотел бы подробнее остановиться на другом важном

аспекте глобального изменения климата – его влиянии на запасы пресной воды планеты. Известно, что вода – незаменимый ресурс, имеющий фундаментальное значение для устойчивого развития, сохранения жизни на планете, обеспечения здоровья и благосостояния населения мира. Сегодня на фоне изменения климата на суше, особенно в засушливых районах планеты, все острее встает вопрос водообеспечения населения и развития секторов экономики, зависящих от ресурсов пресной воды. Весьма тревожным является то, что сокращаются запасы пресной воды и ухудшается ее качество.

Эта проблема особо актуальна для Центральной Азии, где вода является основой социально-экономического развития.

Хотелось бы обратить внимание на тот факт, что около 60% водных ресурсов, используемых странами Центральной Азии, формируется на территории Таджикистана. Повышение температуры воздуха на 2-3°C, согласно прогнозам, усилит процесс таяния ледников, что в конечном итоге приведет к уменьшению речного стока. Это в совокупности с сокращением выпадения осадков и ростом водопотребления могут создать напряженную ситуацию в регионе в средне и долгосрочной перспективе.

История Центральной Азии знает, к чему привело попустительство в отношении использования природных ресурсов. Предопределив фактическую гибель Аральского моря, мы не должны допустить исчезновение ледников, являющихся источником жизни в Центральной Азии. В связи с этим мы полагаем, что назрела необходимость создания Международного фонда сохранения ледников, который мог бы объединить усилия стран региона и международного сообщества в этом стратегически важном секторе.

**Выступление Президента Республики Таджикистан
Эмомали Рахмонана 3-ей Всемирной
конференции по климату**

Женева, 3 сентября 2009г.

Как известно, изменение климата имеет весьма неблагоприятное воздействие на здоровье людей, окружающую среду, сельское хозяйство, транспортную инфраструктуру и другие составляющие устойчивого развития.

Однако, ключевым в этом плане является воздействие на водные ресурсы, являющиеся наиболее уязвимыми к происходящим климатическим изменениям.

Особо остро стоит эта проблема в Центральной Азии,

где вода является не только основой социально-экономического развития, но важнейшим звеном национальной и региональной безопасности. Результаты некоторых исследований показывают, что в период с 1956 по 1990гг. ледниковые ресурсы Центральной Азии сократились более чем в три раза и продолжают сокращаться со средней интенсивностью около 0,6-0,8% в год по площади оледенения и около 0,1% по объему льда.

По самым скромным подсчетам, ледники Таджикистана, являющиеся основным источником рек Центрально-азиатского региона, в XX веке потеряли более трети своих объемов.

Повышение температуры воздуха на 2-3°C согласно прогнозам, усилит процесс таяния ледников и приведет к сокращению снегозапасов. Согласно оценкам, в Таджикистане могут исчезнуть тысячи ледников. Площадь оледенения страны может уменьшиться на 20%, а объем льда - на 25-30%.

В начальный период таяние ледников будет способствовать увеличению стока отдельных рек – что наблюдается в настоящее время – затем может произойти значительное сокращение водности многих рек.

Не утешают и прогнозные сценарии изменения климата

в регионе, которые указывают на сокращение речного стока от незначительного (5-10%) до весьма существенного (10-40%) в долгосрочной перспективе. Ситуацию усугубляют демографический рост (1,0-1,5% в год) и интенсивное развитие экономик стран региона (ежегодно в среднем 7-10%), которые, согласно некоторым расчетам, к 2030 приведут к росту водопотребления на 15-20% от существующего.

**THE STATE SCIENTIFIC INSTITUTION OF
«THE CENTER OF RESEARCH OF GLACIERS OF THE
NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF TAJIKISTAN»**

*In honor of the proclamation of 2025
"International Year of Glacier Protection"*

Compilers: Professor A.Kaumov, M.Safarov, N.Bakhtibekova.

CITATIONS

**FROM THE SPEECHES OF THE FOUNDER OF PEACE AND
NATIONAL UNITY - LEADER OF THE NATION, PRESIDENT OF THE
REPUBLIC OF TAJIKISTAN HIS EXCELLENCY EMOMALI RAHMON
IN THE CONDITION ABOUT GLACIERS OF THE CLIMATE CHANGE**

**Edited by
the president of the National
Academy of sciences of Tajikistan,
academician Farhod Rahimi**

**Dushanbe
2022**

CONTENTS

Speech at the opening session of the 4th Asia-Pacific Water Summit. (23.04.2022 12:26, Dushanbe).....	74
Speech at a press conference following the completion of talks with President of the Arab Republic of Egypt Abdulfattah Al-Sisi. (10.03.2022, Egypt).....	76
Address on Major Aspects of Tajikistan’s Foreign and Domestic Policies by the President of the Republic of Tajikistan, Leader of the Nation, H.E. EmomaliRahmon (21.12.2021, Dushanbe city)...	76
Speech at the 15th Summit of Economic Cooperation Organization (ECO) (28.11.2021, Turkmenistan).....	77
Speech at the High-Level Panel Meeting on Water and Climate (02.11.2021, Dushanbe city).....	78
Speech at the High-level debates “Implementation of Climate Actions” (27.10.2021, Dushanbe city).....	79
Speech at the general debates within the 76th session of the UN General Assembly (24.09.2021, Dushanbe city).....	81
Speech at the First Meeting of High Level Panel on Water and Climate (Videoconference) (03.03.2021, Dushanbe city).....	82
Speech at the 40th session of the UNESCO concerning Climate change (12.11.2019, France).....	86
Speech at the Summit of Heads of State and Government, Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia (15.06.2019, Dushanbe city).....	87
Speech at the opening ceremony of the International High-Level Conference on the International Decade for Action "Water for Sustainable Development, 2018-2028" (20.06.2018, Dushanbe city).....	88
Statement at the high-level event on the occasion of the launch of the international decade for action "Water for Sustainable Development, 2018-2028" (22.03.2018, United States of America).....	89

Statement by the President of the Republic of Tajikistan H.E. Mr. EmomaliRahmon at the High-Level Event “Towards the Implementation of the International Decade of Action “Water for Sustainable Development 2018 – 2028” (19.09.2017, United States of America).....	90
Speech at the Budapest Water Summit (28.11.2016, Hungary).....	92
Statement at Interactive Dialogue of the UN Summit “Protecting our Planet and Combating Climate Change” (28.09.2015, United Statesof America).....	93
Speech at the 2015 Summit Interactive Dialogue on "Protecting our Planet and Fighting Climate Change" (28.09.2015. United States of America).....	94
Speech at the Opening ceremony of the High Level International Conference on Water Cooperation (20.08.2013, Dushanbe city)...	98
Speech at the plenary session of theUN Conference on Sustainable Development (21.06.2012, Brazil).....	99
Speech at the General Debates of the 65th session of the UN General Assembly (24.09.2010, United States of America).....	100
Speech by the President of the Republic of Tajikistan EmomaliRahmon at the 15th Conference of the Parties United Nations Framework Convention on Climate Change (16.12.2009, Denmark).....	101
Performance President of the Republic of Tajikistan EmomaliRahmon at the 3rd World Climate Conference (Geneva, September 3, 2009).....	102

Speech at the opening session of the 4th Asia-Pacific Water Summit

23.04.2022, Dushanbe city

Tajikistan has been putting superb efforts over the last two decades to promote and advance World Water Agenda and makes valuable contribution to this process.

There are eight Resolutions have been adopted by the UN GA on the initiative of Tajikistan and our country multiply hosted high level international conferences on a review of key water challenges.

Meanwhile, on Tajikistan's initiative in 2016 the United Nations General Assembly endorsed a Resolution on the International Decade of Action "Water for Sustainable Development" 2018 – 2028.

The core objectives of our efforts include catalyzing and reinvigoration of actions in water with the view to achieve Sustainable Development Goals.

Sustainable Development Goals is about securing deserved life for the next generation.

However, analysis show that it would be hard to achieve Sustainable Development Goals, particularly in water sector with the efforts, which we are currently putting.

Unfortunately, modern threats and challenges, including climate change have seriously undermined this process.

Current circumstance needs a particular attention and concentration, since its impact on water resources, especially on glaciers is visible and indeed alarming.

Tajikistan has lost more than thousand glaciers over the last decade, as the negative consequences of a climate change while annually suffers from severe floods and drought, which are linked with this process, and experiences enormous financial damage and casualties. It is obvious, that water resources are the key in adaptation and building up resilience to climate change effects.

In this context, Tajikistan as the proactive member of Water and Climate Coalition Leaders makes every effort to an integrated promotion of water and climate issues in the global agenda.

As a part of this process, we particularly proposed to declare the year 2025 as the Year of Glaciers Preservation and called for the international community to increase its efforts in this direction.

Obligation and specific target-oriented actions are yet another key point in this respect.

**Speech at the press conference following the completion of
talks with President of the Arab Republic of Egypt**

Abdulfattah Al-Sisi

10.03.2022, Egypt

In this context, we highlighted the rapid melting of Tajikistan's glaciers, which account for 60% of Central Asia's water resources, and thanked the Egyptian side for supporting our global initiatives related to water and climate.

We appreciated the initiative of the Egyptian side to prevent climate warming as an important step and expressed our support for the agenda of the Climate Change Summit to be held in Egypt this year.

We consider the results of our official visit to the ancient land of Egypt to be encouraging and we are confident that the implementation of the agreements reached will mark the beginning of a new stage in relations of friendship and mutually beneficial cooperation between the two countries.

**Address on Major Aspects of Tajikistan's Foreign and
Domestic Policies by the President of the Republic of
Tajikistan, Leader of the Nation, H.E. Emomali Rahmon**

21.12.2021, Dushanbe city

Currently, the fourth initiative of Tajikistan – International

Decade of Actions “Water for sustainable Development” 2018-2028 is under implementation at the national, regional and global levels.

At the same time, Tajikistan pays an utmost attention to the issue of climate change and the need for joint efforts to address its consequences as the biggest concern of the time being.

Over the past few decades, about a third of the glaciers of Tajikistan, which are the source of more than 60% of water resources in the Central Asian region has melted.

In view of this, our country is striving with its international partners to declare 2025 as the International Year of Glaciers Protection, designate the World Glaciers Day and establish International Glacier Found.

Speech at the 15th Summit of Economic Cooperation Organization (ECO)

28.11.2021, Turkmenistan

Our countries remain vulnerable to the climate change risks.

The persistent drought in recent years has had tangible impacts on agriculture.

Due to the accelerated melting, the total volume of glaciers in Tajikistan has decreased by almost a third.

Mudflows, floods, landslides and other natural disasters

have become more frequent, which annually cause significant damage to the economy.

With these factors in mind, we believe it is important within our Organization to give priority attention to climate change issues and, in this context, to reduce the risk of natural disasters.

I hope that the proposals previously voiced by Tajikistan to declare 2025 the International Year for Preservation of Glaciers and determine a specific date for the World Glacier Day, as well as to establish an International Glacier Protection Fund, will gain the support of our ECO partners.

Speech at the High-Level Panel Meeting on Water and Climate

02.11.2021, Dushanbe city

As you know, water and climate are inextricably linked, as climate change affects our lives and our economy mainly through water resources.

Our glaciers are melting rapidly. To date, more than 1,000 of Tajikistan's glaciers have completely melted.

Over the past few decades, the total volume of glaciers in our country, which make up more than 60% of the water resources of the Central Asian region, has decreased by almost a third.

At the first meeting of the High-Level Panel, I gave

examples of glacier melting in Tajikistan and other parts of the world.

Given the serious consequences of continuing this process, we previously proposed proclaiming 2025 as the International Year for Glaciers Preservation and setting a date for World Glaciers Day. I have also previously called for the creation of the International Fund for Glaciers Preservation.

The Republic of Tajikistan is actively promoting these initiatives at different levels, and we do strongly believe that the members of the Water and Climate Coalition will also give their support.

Speech at the High-level debates “Implementation of Climate Actions”

27.10.2021, Dushanbe city

Tajikistan with 93 percent of its territory covered by mountains and with complex geographic location, is one of the most vulnerable countries in the world to climate change.

Our glaciers are melting rapidly, water resources are being depleted day by day, the increasing mudslides and floods, droughts and other hydrometeorological disasters are causing enormous damage to Tajikistan’s economy every year, and thereby undermining our efforts to achieve sustainable development.

In this regard, I would like to emphasize once again that the direct impact of climate change on water resources is obvious, and this issue should be in the center of attention of the international community, especially in the spotlight the leaders of the member states of the UN Framework Convention on Climate Change.

Taking this opportunity, I would like to reiterate Tajikistan's proposal to declare 2025 as the International Year for Glaciers Preservation and to set a specific date for the World Glacier Day.

Tajikistan has called on the international community on multiple occasions to establish International Fund for Glaciers Preservation to enable us to jointly mobilize our efforts and resources to take practical steps in protecting glaciers as the main source of clean water.

It is gratifying that the World Meteorological Organization and the UN-Water have recently launched a new initiative with the proactive support of a number of partner countries, which envisages an integrated approach to respond to climate change, drinking water scarcity and deterioration of drinking water quality.

Tajikistan will continue its efforts to introduce the integrated water resources management nationwide with a particular focus on the efficient use of water resources at the national and regional levels.

**Speech at the general debates within the 76th session of
the UN General Assembly**

24.09.2021, Dushanbe city

We are today on the eve of the 26th session of the United Nations Convention on Climate Change.

We believe that this meeting will significantly contribute to achieving the goals of the Paris Agreement and accelerating the efforts of the international community in the fight against climate change.

One of the serious consequences of this process is the melting of glaciers.

As a result of climate change and unprecedented warming, more than 1,000 of glaciers in Tajikistan's mountains have completely melted.

According to the available statistics, the Fedchenko Glacier alone has shrunk to 11 square kilometers in recent decades in Tajikistan, and lost 2 cubic kilometers of ice.

This all is happening despite the fact that up to 60% of Central Asia's water resources originate from Tajikistan's glaciers.

Our country ranks 135th in the world in terms of carbon dioxide emissions and produces 96% of its electricity in hydropower plants.

As the leader of such a country, I have made concrete proposals at international conferences on several occasions to find solutions to the problems associated with climate change.

In this regard, as a member of the founding group of the World Water and Climate Coalition, I proposed at its first high-level meeting to declare the years of 2025 as the International Year for Preservation of Glaciers.

It is my firm belief that this initiative will help to attract more attention of the world community to the water and climate issues and the melting of glaciers.

The establishment of the International Fund for Glacier Preservation under the auspices of the United Nations is another step that could provide a basis for comprehensive research and effective solutions to this global problem.

**Speech at the First Meeting of High Level Panel on
Water and Climate (Videoconference)**

03.03.2021, Dushanbe city

Everybody is aware that water and climate are inextricably inter-twinned with each other.

Undoubtedly, climate change is adjusting our daily life, primarily through the impact on water resources. We believe that one of the main indicators of this process is the intense melting of

glaciers due to global warming. Unfortunately, we observe accelerated ice melting in various parts of the planet - in the Arctic, Antarctica and Greenland.

We notice significant changes on continental glaciers as well. According to the Assessment of the Himalayas in the Hindu Kush, we may lose more than two-thirds of the Himalayan glaciers by the end of this century. A similar situation is developing on the Pamir glaciers.

The melting of the world's largest continental glacier in Tajikistan is a vivid example. I mean the Fedchenko Glacier with more than seventy-five (75) kilometers of length.

Studies show that in the last seventy - eighty (70-80) years alone, the Fedchenko Glacier retreated by more than 1 km, and has decreased by 44km². Moreover, it has lost more than 15km³ in volume, and the glacier tongue has been retreating by 16m per year.

Glaciers are the main resource for freshwater. Their accelerated melting, coupled with an increase in water consumption associated with population growth and economic development, can lead to very negative consequences.

Analysis of the trend of the impact of climate change and population growth shows the following. If in the sixties (1960) of the last century, the per capita water supply in Central Asia was

more than eight (8.4) thousand cubic meters per year, today this indicator has decreased by more than four (4) times – down to two (2,1) thousand cubic meters per year.

Unfortunately, the melting of glaciers in the Arctic and Antarctica is causing the sea level rise. This, in turn, can pose a threat to the lives and well-being of hundreds of millions of the planet inhabitants, especially in small island states and coastal regions.

It is obvious that this critical issue should be in the special focus of the world community, especially political leaders. In this regard, I propose to declare 2025 as the International Year for the Preservation of Glaciers, and to determine the date of the World Glacier Day.

In this context, I would like to recall once again about Tajikistan's proposal to create a special International Fund for Glaciers, which could mobilize financial resources from various sources to take the necessary actions and implement objectives in this area.

I am convinced that these and other related initiatives would give impetus to a new global movement to take the necessary collective action and to protect glaciers from intense melting and disappearance.

It is also my belief that these initiatives organically fit into the

mainstream of the measures currently taken by the world community within the framework of the Paris Agreement to reduce carbon dioxide emissions and prevent the global temperature from rising above two degrees Celsius (2.0 ° C).

You are aware that the Republic of Tajikistan has abundant water resources. The country forms about sixty (60) percent of the water resources of Central Asia.

The main source of these waters is the region's glacial resources, more than sixty percent of which are located on the territory of Tajikistan.

Unfortunately, due to the climate change impact, these glaciers began to melt intensively. Today, more than 1,000 glaciers of Tajikistan have completely melted.

The volume of the mass of the country's glaciers has decreased by almost a third over a relatively short period.

This trend can obviously have very dramatic consequences in the medium to long term. At the same time, climate change has intensified the frequency of such natural hydro and meteorological phenomena as mudflows, floods, droughts, landslides and avalanches. Natural disasters inflict huge damage to Tajikistan's economy and environment every year, undermining our efforts to achieve sustainable development. I would like to note that such challenges are typical for other countries of Central Asia as well.

That is why, Tajikistan has identified the issue of climate change impact as a top priority in the framework of its presidency of the International Fund for Aral Sea. In this context, we will make every effort to draw the attention of the governments across the region and the world community to proactive actions and taking urgent measures to counteract to this challenge.

**Speech at the 40th session of the UNESCO concerning
Climate change**

12.11.2019, France

Climate change and coping with its consequences are one of the major challenges of our time.

The negative impact of this global phenomenon on the quantity and quality of fresh water resources is becoming more and more obvious.

In Tajikistan, in recent decades, there has been a significant reduction in the area of glaciers, which are of vital importance for the entire region of Central Asia.

According to observations, about 35% of small glaciers have been lost in Tajikistan over the past 70 years.

And this at a time when up to 60% of the water resources of Central Asia are formed on the territory of Tajikistan.

All countries of our region, recognizing water as an integral

factor of sustainable development, are concerned about changes in hydrological cycles, which can negatively affect the state of water, energy, food and create additional risks of floods and severe droughts.

In this regard, we consider it necessary for UNESCO, together with other international and regional structures, to facilitate the expedition of glaciers in arid regions, especially in Central Asia, to assess the state of the emergence of water sources.

**Speech at the Summit of Heads of State and
Government, Conference on Interaction and Confidence
Building Measures in Asia**

15.06.2019, Dushanbe city

During the last 40 years, more than 1000 glaciers vanished in our country, which in turn has negatively been affecting key segments of our national economy, including hydropower, agriculture, and industry.

Continued process of accelerated melting of glaciers negatively affects the water resources of Central Asia, more than 60% of which are accumulated in the territory of Tajikistan. It has been creating additional obstacles towards implementation of sustainable development goals.

Speech at the opening ceremony of the International High-Level Conference on the International Decade for Action "Water for Sustainable Development, 2018-2028"

20.06.2018, Dushanbe city

Long-term observations indicate an increase in the impact of climate change on nature and the socio-economic situation in Tajikistan and Central Asia.

According to these observations, over the past sixty years the average annual air temperature in Tajikistan has increased by one degree Celsius, the frequency and intensity of natural hydrometeorological phenomena have increased.

Under the influence of these factors in Tajikistan, natural disasters in the form of inundation, floods, mudflows, avalanches and landslides annually cause serious damage to the population and economy of the country.

In addition, over the past few decades, we have lost nearly 1,000 small and medium glaciers.

In order to monitor these processes and take measures to adapt to climate change factors, we have established the Glacier Research Center at the Academy of Sciences of Tajikistan this year and look forward to the support of our development partners in strengthening its capacity.

I am confident that this Center will soon make its worthy

contribution to the process of planning and managing water resources not only at the national, but also at the regional level.

Statement at the high-level event on the occasion of the launch of the international decade for action "Water for Sustainable Development, 2018-2028"

22.03.2018, USA

In this context, we should not stand aside and proceed to deed right now, to determine scope and possibilities for our further strong and wide-ranging cooperation in the field of water resources:

The first is climate change, which adversely affects the quality and quantity of water resources. It undermines our efforts to achieve sustainable development goals.

Over the last few decades of the past century, more than 1,000 glaciers in Tajikistan have completely vanished. It means over 30% of their volume is melted away, and the horrible thing is, that this is steadily continues.

Over this period of time, icecap called “Fedchenko” – largest continental glacier, is retreated by almost one kilometer and its area is decreased by 11 square kilometers, having lost approximately two cubic kilometers of ice.

Due to an adverse impact of climate change in recent years

in Tajikistan, where 93% of the territory is mountainous, there is an increase in the intensity of natural phenomena associated with water resources, which cause enormous material and moral damage.

**Statement by the President of the Republic of Tajikistan
H.E. Mr. Emomali Rahmon at the High-Level Event
“Towards the Implementation of the International Decade of
Action “Water for Sustainable Development 2018 – 2028”**

19.09.2017, USA

The experience we learned during an implementation of the International Decade of Action «Water for Life 2005 - 2015» has demonstrated that such decades might serve as effective instrument for promoting an implementation of development goals.

For this reason, while putting forward our initiative on a new International Decade we have basically been focused on the vision that water - related goals in 2030 Agenda are ambitious and we all need to undertake added strong and targeted measures to drive these objectives forward.

We do strongly believe that we can implement these tasks and objectives only through continued cooperation and mobilization of human, financial and technical resources.

Inclusive development and sustainable use of water resources are high on the UN agenda over the last years.

Efforts undertaken during the last 40 years by and within the walls of the United Nations and other organizations had been essential in facilitating access to safe drinking water, improving knowledge and skills in the field of water resources management, strengthening collaborative partnership on water and forming new holistic approach to tackle water-related global and regional challenges.

Despite international community has made a visible progress in this domain, we are still far behind in a mobilization of resources we need for an adequate and timely water-related issues management. We in this context need to take extra steps forward to make sure these challenge is properly addressed.

In light of this, we should not lose sight on factors that narrow horizon of our cooperation.

The first: global climate change severely impacts water resources and undermines efforts the international community exerts at achieving shared sustainable development.

Over the recent years, the area of glaciers in Tajikistan which are considered to be a proven generator of water resources in our region declined by one third and almost one thousand are completely vanished in the results of receding.

Speech at the Budapest Water Summit

28.11.2016, Hungary

The processes of climate change and natural disasters also significantly complicate the water problems.

The areas and volume of glaciers and snowfields, which are the main sources of our rivers, reduced significantly over the last decades.

The climate change and difficult mountainous relief are the causes of natural disasters, among which mudslides and flood occur more frequently. They cause huge loss to our economy annually by destroying infrastructure and flooding large areas.

Only the abnormal heat wave in summer of 2015 and rapid melting of glaciers and snowfields caused 600 mln U.S. dollars of loss to our economy.

Such a situation requires undertaking relevant measures on protection of water sources of the country and adaptation of existing water use schemes to these changes.

The Government of Tajikistan continuously focuses on the issues of effective use of water resources, water loss reduction, water quality improvement and reduction of water resources pollution.

To that end, the Water Sector Reform Program (2016-2025) approved by the Government in December of the last year

includes a comprehensive and integrated approach, which can serve as the core principle to achieve success in this area.

This Program is based on two main principles: clarification of policy and operation functions and transition to river basin principles of management.

Introduction of integrated water resources management (IWRM) and other objectives included in the SDGs on water are also incorporated in the 2030 National Development Strategy of Tajikistan.

**Statement at Interactive Dialogue of the UN Summit
“Protecting our Planet and Combating Climate Change”**

28.09.2015, USA

It is becoming more obvious that climate change affects the quantity and quality of freshwater resources. The last decades witnessed a considerable degradation of Tajikistan glaciers that are vital for the entire Central Asia. According the available data, as a result of climate change about one thousand glaciers have disappeared on the territory of our country.

Climate change and adoption of measures for adaptation to climate change became an important component of the National Development strategy by 2030.

In addition, the Government adopted a State plan for

researching and protecting glaciers for the years 2010-2030. This year, in cooperation with our partners, we have started the work, within the Third Pamir International Geophysical Expedition, which is of enormous scientific and practical importance not only for our country but also for the entire Central Asian region. According to the preliminary assessment of the scholars, the analysis of the kerns of the large glaciers of Tajikistan, particularly those of the Fedchenko glacier, is of special value for global glaciology and climatology.

Speech at the 2015 Summit Interactive Dialogue on

"Protecting our Planet and Fighting Climate Change"

28.09.2015, USA

Long-term research of our specialists testifies to the increasing impact of climate change on nature and socio-economic situation in the country and the region. According to these observations, over the past 60 years, the average annual air temperature in Tajikistan has increased by 1 degree Celsius; the number of days with heavy rainfall has increased; the frequency and intensity of natural hydrometeorological events has increased.

The negative impact of climate change on the quantity and quality of freshwater resources is becoming increasingly evident.

In recent decades, Tajikistan has recorded a significant reduction in the area of glaciers, which are of vital importance for the whole of Central Asia. According to available data, due to climatic changes in the country, up to one thousand glaciers have disappeared.

The countries of the region, recognizing water resources as the main component of sustainable development, are concerned about the change in the hydrological cycle, which negatively affects water, energy and food security, as well as may entail additional risks of floods and extreme drought.

After all, Central Asia is one of the regions where the impact of climate change already has certain negative consequences.

Tajikistan ranks 135th in terms of specific emissions of carbon dioxide (CO₂). Greenhouse gas emissions in Tajikistan are just over one tonne per person per year, and the share of the country's emissions on a regional scale is only about 3 percent. The widespread use of renewable energy, mainly hydropower, contributes to the economic and social development of the country with the lowest levels of harmful emissions into the atmosphere.

The backbone of the country's energy sector is made up of hydroelectric power plants, which generate about 98 percent of the electricity.

The government of the country is taking comprehensive measures to balance the production and consumption of energy by modernizing and increasing the capacity of existing hydroelectric power plants, building new hydroelectric power plants, widespread use of solar and wind energy, as well as introducing modern methods of energy conservation.

These measures, at the same time, are designed to help ensure water, energy and food security in the region.

The reservoirs of hydroelectric complexes, in turn, in addition to ensuring reliable long-term and seasonal flow regulation, also help prevent floods and floods, as well as mitigate the effects of drought.

Tajikistan attaches particular importance to the adoption of adaptation measures, which are an important component of sustainable development. The government of the country has approved the National Action Plan for Mitigating the Consequences of Climate Change. Three national communications have been prepared in accordance with the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).

Climate change problems and the adoption of adaptation measures have become important elements of the country's National Development Strategy for the period up to 2030.

In addition, the Government of the country adopted the State Program for the Study and Protection of Glaciers for the period 2010-2030. This year, together with our partners, we began work within the framework of the 3rd Pamir high-altitude international geophysical expedition, which is of great scientific and practical value, not only for our country, but for the entire Central Asian region. According to preliminary estimates of scientists, the analysis of cores from large glaciers in Tajikistan, especially from the Fedchenko glacier, is of particular importance for assessing the global state of glaciers and climate change

It is clear that effective measures to mitigate the effects of climate change require the consolidation of our efforts at the regional and international levels. In Central Asia, where water resources are formed on the territory of some countries, and most of the water consumption falls on others, the need to develop a comprehensive regional strategy for adaptation to climate change is long overdue. The relevance of such a strategy is also due to the rapid reduction in the area of glaciers in the region due to climate change.

This strategy should include adaptation measures that contribute to water security in the region in the medium and long term.

Speech at the opening ceremony of the HighLevel International Conference on Water Cooperation

20.08.2013, Dushanbe city

Experience shows that the goals are only achievable if effective mechanisms and concrete plans for their implementation and review are in place. In this context, the recently established High-Level Political Forum on Sustainable Development has a central role to play and create a universal and dynamic platform for ongoing dialogue on a wide range of sustainable development issues.

In this regard, I would like to invite distinguished participants to consider and discuss ways to develop a global water vision for the period after 2015, which could serve as a “road map” for the implementation of the Sustainable Development Goals related to water resources.

In our opinion, when developing a new water vision, it is necessary to take into account the following factors that determine the future framework and opportunities for interaction and cooperation.

First, climate change negatively affects water resources and undermines our efforts to achieve development goals. Over the past few decades, the glaciers of Tajikistan, one of the most important water sources in the region, have lost almost 30% of

their volume, and this trend continues steadily. During this period, thousand of our glaciers completely disappeared. Only the Fedchenko glacier, the largest continental glacier, retreated by almost 1 km during this period, and decreased by 11 km² in area, having lost about 2 km³ of ice in volume.

Considering that about 60% of the water resources of the Aral Sea basin are formed on the territory of Tajikistan, this situation is of serious concern and requires urgent measures to adapt and achieve resilience to climate change.

**Speech at the plenary session of the
UN Conference on Sustainable Development
21.06.2012, Brazil**

Climate change is one of the modern challenges facing the Central Asian region, and, in particular, our country. The environmental and social impacts of climate change are of global concern. The impact of climate change can be clearly seen on the example of melting glaciers in Tajikistan.

Against the background of this phenomenon and demographic growth in the countries of Central Asia, glaciers, snow resources, mountain lakes, rivers and other sources of water resources in the region, on the state of which not only environmental stability depends, but also the socio-economic development of all countries in the region, require special attention.

With this in mind, we hope that international institutions and donor countries will support our proposal to establish an International Glacier Conservation Fund.

Climate change is also fraught with an increase in the intensity and frequency of natural disasters, which are major obstacles to achieving sustainable development.

We consider it necessary to strengthen joint actions to reduce risks and mitigate the consequences of natural disasters.

Almost every year in Tajikistan, natural disasters cause enormous economic and moral damage, thousands of residents of the country are left homeless, unfortunately, people often die. The annual damage to the country's economy amounts to hundreds of millions of US dollars.

Natural disasters not only cause unpredictable damage, but also undermine the country's efforts to achieve the MDGs, cause additional difficulties in the implementation of programs and strategies to reduce poverty.

**Speech at the General Debates of the 65th session of the
UN General Assembly**

24.09.2010, USA

It is known that climate change affects fresh water resources and increases probability of floods, mud flows, land slides,

droughts and other water-related natural disasters. Besides, climate change aggravates acute fresh water scarcity in certain regions of our planet. For example, in Tajikistan, which is the source of about 60 percent of the entire region water resources, during the last thirty years out of total thirteen thousand glaciers over one thousand ceased to exist. Depletion of ground waters in the world remains a serious problem. According to the available forecast, by 2025 more than one third of the population of Earth will experience water shortage, and by 2050 the population of the planet will not be able to fully meet their needs in water.

**Speech by the President of the Republic of Tajikistan
EmomaliRahmon at the 15th Conference of the Parties
United Nations Framework Convention on Climate
Change**

16.12.2009, Denmark

I would like to dwell in more detail on another important aspect of global climate change - its impact on the planet's fresh water supplies. It is known that water is an irreplaceable resource that is fundamental for sustainable development, preservation of life on the planet, and ensuring the health and well-being of the world's population. Today, against the background of climate change on land, especially in the arid regions of the planet, the

issue of water supply for the population and the development of sectors of the economy that depend on fresh water resources is becoming more acute.

It is very alarming that fresh water supplies are decreasing and its quality is deteriorating. This problem is especially relevant for Central Asia, where water is the basis of socio-economic development.

I would like to draw your attention to the fact that about 60% of the water resources used by the countries of Central Asia are formed on the territory of Tajikistan. A 2 to 3 °C increase in air temperature is projected to intensify the melting of glaciers, ultimately leading to a decrease in river flow. This, combined with a decrease in precipitation and an increase in water consumption, can create a tense situation in the region in the medium and long term.

Speech by the President of the Republic of Tajikistan

Emomali Rahmonat the 3rd World Climate Conference

Geneva, September 3, 2009

As you know, climate change has a very negative impact on human health, the environment, agriculture, transport infrastructure and other components of sustainable development. However, the key in this regard is the impact on water resources,

which are the most vulnerable to the ongoing climate change.

This problem is especially acute in Central Asia, where water is not only the basis of socio-economic development, but the most important link in national and regional security.

The results of some studies show that in the period from 1956 to 1990. The glacial resources of Central Asia have decreased by more than three times and continue to decline with an average intensity of about 0.6-0.8% per year in terms of the glaciated area and about 0.1% in terms of ice volume. According to the most conservative estimates, the glaciers of Tajikistan, which are the main source of rivers in the Central Asian region, lost more than a third of their volume in the 20th century.

A 2–3 °C rise in air temperature is projected to intensify the melting of glaciers and reduce snow reserves. It is estimated that thousands of glaciers could disappear in Tajikistan. The glaciated area of the country may decrease by 20%, and the volume of ice - by 25-30%.

ИҚТИБОСҲО
АЗ СУХАНРОНИҲОИ АСОСГУЗОРИ СУЛҲУ ВАҲДАТИ
МИЛЛӢ-ПЕШВОИ МИЛЛАТ, ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ОИД БА
МАСЪАЛАИ ПИРЯҲҲО ДАР РАВАНДИ ТАҒЙИРӢБИИ ИҚЛИМ

*Зери назари
президенти Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон,
академик Фарҳод Раҳимӣ*

Мураттибон:

Профессор Абдулҳамид Қаюмов

Маҳмад Сафаров

Насиба Бахтибекова

Мухаррири техникӣ:

Мухбирҷон Кенҷаев

Сабти компютерӣ:

Ҳофиз Наврузшоев

Ба матбаа супорида шуд 12.04.2022.

Барои нашр имзо шуд 15.04.2022.

Чопи офсетӣ. Ҷузъи чопӣ ?

Андозаи 64X84 Супориши №

Адади нашр

Дар матбааи “Фаридунзода” ба таъб расид.